

Ekologija i turizam u RH s osvrtom na NP Brijuni

Bakavić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:991056>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Josipa Bakavić

**EKOLOGIJA I TURIZAM U REPUBLICI HRVATSKOJ S OSVRTOM
NA NACIONALNI PARK BRIJUNI**

Diplomski rad

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

**EKOLOGIJA I TURIZAM U REPUBLICI HRVATSKOJ S OSVRTOM
NA NACIONALNI PARK BRIJUNI**

Diplomski rad

Student: Josipa Bakavić

JMBAG: 030373097

Studijski smjer: Turizam i razvoj

Kolegij: Selektivni oblici turizma

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, srpanj 2023.

Sadržaj

UVOD	1
1.1. Predmet, cilj i hipoteze rada	1
1.2 Struktura rada.....	2
1.3 Izvori podataka i metode prikupljanja	2
2. EKOLOGIJA I TURIZAM	3
2.1 Pojmovno određenje turizma	3
2.2. Pojmovno određenje ekologije.....	4
2.3. Specifičnost turizma u Istri	4
2.4 Novi trendovi u turizmu.....	7
2.5 Jačanje konkurentnosti hrvatskog turističkog tržišta	9
2.6 Utjecaj turizma na okoliš u Republici Hrvatskoj.....	10
3. EKOTURIZAM I EKOTURISTI.....	12
3.1 Teoretske odrednice ekoturizma	12
3.2 Pojmovno određenje i obilježja ekoturizma	13
3.4 Razvoj ekoturizma u RH	20
3.5 Pozitivni i negativni učinci ekoturizma	23
3.5 Zakonodavni okvir za razvoj ekoturizma	25
4.EKOLOŠKI TURIZAM U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA RH.....	26
4.1 Uloga važnost i zone zaštićenih područja	26
4.2 Financiranje zaštićenog područja.....	30
5. EKOLOŠKI TURIZAM NA PRIMJERU NACIONALNOG PARKA BRIJUNI.....	32
5.1 Zone nacionalnog parka Brijuni.....	36
5.2 Turistička ponuda	40
5.3 Posjetitelji NP Brijuni.....	42
5.4 Promidžba i akcijski plan nacionalnog parka Brijuni.....	45
ZAKLJUČAK	48
Literatura	51

UVOD

Povijest turizma u Hrvatskoj seže još iz 50-ih godina 19. stoljeća. Turizam kao takav tijekom vremena se sve više razvijao, pa tako danas možemo reći kako je jedna od najvažnijih gospodarskih grana u Hrvatskoj. Možemo biti sretni što je Hrvatska zemlja bogata prirodnim ljepotama, koja baš zahvaljujući atraktivnoj prirodnoj osnovici postaje jedno od najposjećenijih destinacija na Sredozemlju. Posebnu ulogu u razvoju turizma RH ima održivi razvoj turizma čiji je cilj očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Činjenica je kako se turisti mijenjaju, teže za drugačijima tipovima odmora od onog masovnog koji se najčešće spominjao.

Današnji su turisti pravi kritičari koje karakterizira medijska informiranost, a sve manje interese pokazuju naspram masovnog turizma. Suvremeni turist želi putovanje koje će biti bogato sadržajima, kvalitetnom i maštovitom ponudom, daleko od centra grada, u miru i tišini. Kao odgovor na takve potrebe suvremenog turista javljaju se novi selektivni oblici turizma koji su suprotnost masovnom turizmu, kao jedan od takvih oblika javlja se i ekološki turizam koji je ključni dio ovog diplomskog rada.

1.1. Predmet, cilj i hipoteze rada

Cilj ovog rada je definirati turizam, ekoturizam i ekoturista te propise i zakone RH o ekologiji i turizmu. S obzirom na navedenu problematiku predmet istraživanja je istražiti važnija obilježja ekološkog turizma u Hrvatskoj. Svrha istraživanja je pobliže upoznavanje s ekološkim turizmom te istražiti ekološki turizam na primjeru Nacionalnog parka Brijuni.

Hipoteze koje ćemo potvrditi ovim radom jesu:

H1: Primjena ekološkog turizma utječe na rast turizma.

H2: Nacionalni park Brijuni uspješno prati nove trendove u turizmu

H3: Nacionalni park Brijuni pozitivan je primjer ekološkog turizma u RH

1.2 Struktura rada

U prvom dijelu rada u uvodu se iznijela osnovna problematika rada, definirali su se predmet, cilj i svrha istraživanja, postavila se temeljna hipoteza, navedeni su načini i metode prikupljanja podataka te naznačene najznačajnije metode koje su se koristile u istraživanju i prezentiranju rezultata istraživanja.

U drugom poglavlju koje nosi naziv ekologija i turizam dane su pojmovne odrednice ekologije, turizma i održivog razvoja.

U trećem poglavlju koje nosi naziv Ekoturizam i ekoturist definiramo pojmovne odrednice ekoturizma, ekoturista te zakonodavni okvir istoga.

U četvrtom središnjem dijelu rada koje nosi naziv Ekološki turizam u zaštićenim područjima bavimo se teorijski temom rada.

U petom dijelu rada s nazivom Ekološki turizam na primjeru NP Brijuni odradili smo istraživanje na temelju studije slučaja kako bi došli do odgovora na postavljene hipoteze rada.

Šesti, posljednji dio rada je zaključak u kojemu je dana sinteza rezultata istraživanja.

1.3 Izvori podataka i metode prikupljanja

U ovom radu kao osnovni izvor podataka korištena je stručna literatura koja proučava problematiku zaštite prirode i očuvanja okoliša kao i ona s područja ekološkog turizma.

U svrhu obrade tematike završnog rada korištene su u odgovarajućoj kombinaciji sljedeće znanstvene metode: povijesna metoda, metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, metoda klasifikacije, komparativna metoda, metoda kompilacije, metoda studija slučaja, metoda deskripcije, te metoda dokazivanja.

2. EKOLOGIJA I TURIZAM

Turizam se kroz povijest razvijao u skladu s društvenim napretkom pri čemu su bitnu ulogu imale industrijalizacija, urbanizacija i tehnološki napredak. Bitno je napomenuti kako su se nekada s pojmom turizma povezivali plaćeni godišnji odmori čiji je cilj bio omogućavanjem širem sloju društva da putuje. Tadašnji su turizam karakterizirali jeftini paket aranžman tj. masovni turizam čije su karakteristike: uniformiranost, visoka fluktuacija radne snage, skupe infrastruktura, pasivna razonoda, sezonsko ograničenje, relativno velika strana ulaganja.¹ (Krstičević, 2018). Turizam je najmasovnija pojava u svijetu. Potpuno je nedjeljiv od ljudske svakodnevnice. Sudeći po brojkama, očekuje se samo daljnji rast i razvoj.² U ovom poglavlju biti će objašnjen turizam kao pojam, ekologija kao pojam, novi trendovi u turizmu, specifičnost turizma u Istri.

2.1 Pojmovno određenje turizma

Turizam je društveni, kulturni i ekonomski fenomen koji uključuje kretanje ljudi u zemlje ili mjesta izvan njihovog uobičajenog okruženja zbog osobnih ili poslovnih razloga. Ti se ljudi nazivaju posjetiteljima, a turizam ima veze s njihovim aktivnostima, od kojih neke uključuju troškove turizma (UNWTO, 2022.).

Jedna od prvih definicija turizma bila je profesora Hunzikera i Krapfa u Bernu 1942. god. gdje se turizam definirao kao zbroj pojava i odnosa koji proizlaze iz putovanja i boravka ne rezidenata, pod uvjetom da ne vode do stalnog boravka i nisu povezani s nekom zaradom.

Gržinić i Bevanda (2014.) turizam definiraju kao skup djelatnosti koje trebaju jamčiti siguran odmor, u održivom okruženju. Postoje razne definicije turizma, navesti ćemo samo neke. Postoji mnogo definicija turizma ali najčešće su one ekonomske, socio-kulturološke te

¹ Krstičević, 2018.

² Čavlek et al. 2011.

nominalne definicije. Tako primjerice Gržinić (2019.) definira turizam kao skup gospodarskih djelatnosti s obilježjima složenosti strukture, sezonalnosti poslovanja, neproizvodnosti rada te specifičnosti tržišta u težnji ostvarenja (realizacije) turističkog doživljaja stvarajući pritom brojne direktne i indirektne, primarne i sekundarne utjecaje (Gržinić, 2019.)

UNWTO klasificira tri osnovna oblika turizma na temelju prelaska granice:

- Domaći turizam, on je onaj koji uključuje stanovnike određene zemlje koji putuju samo unutar te zemlje,
- dolazni turizam, on uključuje ne rezidente koji putuju u određenu zemlju, i
- izlazni turizam, koji uključuje stanovnike koji putuju u drugu zemlju.

2.2. Pojmovno određenje ekologije

Kako bi pojedina organizacija uspješno implementirala koncept društveno odgovornog poslovanja organizacija mora doista provoditi načela društveno odgovornog poslovanja i ista implementirati u svoj rad. Što bi značilo da mora biti usklađena teorija i praksa, a osim toga da mora postojati dobra suradnja među odjelima unutar organizacije. Bitna je pronaći ravnotežu između ciljeva koje organizacija mora ostvariti i ciljeva koje organizacija želi ostvariti. Današnje organizacije djeluju u nesigurnom i dinamičnom poslovnom okruženju koje karakterizira nesigurna i neizvjesna budućnost, a uspjeh u takvom okruženju bilježe organizacije koje se prilagođavaju novim okolnostima na tržištu.

2.3. Specifičnost turizma u Istri

Povijest hrvatskog turizma je duga. Hrvatska je oduvijek privlačila turiste iz cijeloga svijeta, prvenstvenog zbog bogatstva i raznolikosti prirodne baštine.

Atraksijska osnova Istre njezina je vodeća komparativna prednost, a karakterizira ju kako prirodne tako i društvene atrakcije. Istra je već godinama jedna od najposjećenijih i najuspješnijih turističkih destinacija Hrvatske zbog prirodnih atrakcija, čistog mora i lijepih plaža. (Istria Experience, 2020). S obzirom da Istra obiluje kako prirodnom tako i kulturnom atrakcijskom osnovom, vrlo je teško istaknuti koja ima veći značaj u turizmu Istre. Istra je najzapadnija županija Republike Hrvatske i teritorijalno objedinjuje 41 jedinicu lokalne samouprave, odnosno na 10 gradova i 31 općinu sa sjedištem u Pazinu (Istarska županija, 2014). Vodeće turističke destinacije su smještene na obali, a to su primjerice Pula, Rovinj, Poreč, Pazin, Umag i mnoge druge. U proteklih nekoliko godina zabilježen je također sve intenzivniji razvoj kontinentalnih turističkih destinacija Istre, koje se pozicioniraju kao turističke destinacije ruralnog i kulturnog turizma. Značajna prednost Istarske županije očituje se i u njezinu geostrateškom položaju i povoljnoj klimi. Mediteranska klima pogoduje razvoju kupališnog turizma, a zaslužna je i za osebujnu prirodnu osnovu na ovome području. Bogatstvo i raznolikost biljnoga pokrova odraz su zemljopisnog smještaja i položaja, reljefa, tla i klime na ovome području. Istra obiluje jedinstvenim prirodnim lokalitetima i zaštićenim dijelovima. Među vodećim prirodnim atrakcijama u Istri svakako se nalazi nacionalni park Brijuni (Slika 1.), no treba izdvojiti i zaštićene prirodne lokalitete kao što su planinski masiv Učka, Motovunska šuma i šuma Kontija, Limski kanal, uvala Kuje, te park šume Zlatni rt, Šijana, Škaraba, Busoler, poluotok Kašteja i brdo Soline kod Vinkurana, te devet zaštićenih dijelova krajolika, uglavnom u unutrašnjosti poluotoka.³

Slika 1 Nacionalni park Brijuni

Izvor: Nacionalni park Brijuni (2020.) Fotografije. Dostupno na: <https://www.npbrijuni.hr/hr/fotografije> (20.05.2023.).

³ Istarska županija, 2023.

Osim prirodne atrakcijske osnove, svakako treba spomenuti i društvenu (antropogenu). Bogata prapovijesna nalazišta u Istri su Šandalja i Romauldova spilja. O brončanom dobu pak svjedoče Nesactium i Monkodonja, a među glavnim rimskim spomenicima izdvajaju se Arena, Slavoluk Sergijevaca, Augustov hram, rimske vile i ostali lokaliteti. Posebno su zanimljivi i srednjovjekovni kašteli te utvrde u Dvigradu, Svetvinčentu, Pazinu, Puli, Momjanu i Buzetu (Istra, 2020). Osim ovih elemenata materijalne baštine u Istri, svakako treba spomenuti i brojne muzeje, kazališta, galerije i ostale objekte društvene atrakcijske osnove. Potrebno je isto tako istaknuti kako Istru karakterizira i velika nematerijalna baština koja utječe na produljenje turističke sezone i reduciranje sezonalnosti.

Temeljem analize osnovnih obilježja Istre kao turističke destinacije može se zaključiti kako je Istra poznata i konkurentna turistička destinacija čiji se razvoj temelji na jedinstvenoj prirodnoj i društvenoj, materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Osim toga konkurentnosti ove destinacije doprinosi: gestrateški položaj, klima i slično.

U nastavku prikaz SWOT analize Istre kao turističke destinacije (Tablica 1.)

Tablica 1 SWOT analiza Istre

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Jedinstvena atrakcijska osnova • Heterogena atrakcijska osnova – bogata turistička ponuda • Sustav valorizacije resursa • Znanja i vještine u turizmu • Tradicija poslovanja u turizmu • Dugogodišnji međunarodni imidž • Lojalnost europskih turista • Blizina emitivnih tržišta • Brojnost turističkih proizvoda koji zadovoljavaju razne tržišne niše. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eksploatacija turizma • Devastacija pojedinih lokaliteta • Ovisnost o turističkoj sezoni • Turizam srednje klase • Nepredvidivost turističkog okruženja <ul style="list-style-type: none"> • Slab razvoj domaćeg turizma.
PRILIKE	PRIJETNJE

<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje turizma na razinu veće kvalitete, održivi razvoj • Ostvarenje većih prihoda uz manji turistički promet • Jačanje međunarodne konkurentnosti • Osvajanje novih tržišta • Povezivanje turizma i ostalih djelatnosti – kultura, sport, poljoprivreda • Jačanje međunarodnog imidža i opravdanje lojalnosti dionika 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanjski negativni utjecaji – gubitak turističke sezone • Pojava i rast novih konkurenata • Nemogućnost konkuriranja cijenom • Destabilizacija turizma onemogućuje daljnje projekte
--	---

Izvor: Vlastita izrada

Ovom Swot analizom nastojali smo sistematizirati neka od osnovnih obilježja ove turističke destinacije, kao i interne i eksterne činitelje njezina razvoja. U skladu s mogućim strategijama budućeg razvoja, smatra se korisnim primijeniti strategiju minimiziranja slabosti i prijetnji iz okoline. Smatra se naime da je Istra destinacija koja ima brojne snage i koja je nekoliko puta dokazala svoj uspjeh u turizmu. Ono s čime se Istra budućnosti treba suočiti, kako bi osigurala veću stabilnost turističkog sustava je minimiziranje i otklanjanje slabosti i prijetnji iz okoline.

2.4 Novi trendovi u turizmu

Današnji je način života obilježen dinamičnošću koju pokreće tehničko- tehnološkim napredak. Danas nam je sve dostupno i nadohvat ruke, no sav taj tehnološki napredak i inovacije za sobom nose i negativnu stranu koja utječe na svijet koji nas okružuje i ugrožava zdravlje svih nas i budućih generacija. Kako bi se to preveniralo ključni izazov suvremenog društva je održivi razvoj, što se posebice odnosi na korporacije za koje se smatra da direktno utječu na zagađenja okoliša i uništavanje tradicionalne baštine. Globalna briga za okoliš tema je o kojoj se sve više govori, tako većina zemalja na teritoriju Europe brine o zaštiti okoliša na način da ima uvedene regulative, norme i pravila koja nalažu kako pojedine organizacije trebaju poslovati na održivi način.

Smjerovi turističkog razvoja u budućnosti svakako su obilježeni pozitivnim tendencijama na način da se odbacuju oblici masovnog turizma, a pažnja se pridaje detaljima kao što je individualiziran pristup gostu i personalizacija turista. Turisti se sve rjeđe vraćaju u već viđenu destinaciju. Današnji turisti žele eksperimentirati, otkrivati nova mjesta i iskustva. Osim toga želja im je tijekom odmora posjetiti više mjesta. Isto tako današnji turisti prije samog dolaska u destinaciju, proučavaju atraktivnosti i moguće aktivnosti u destinaciji putem medija. Smjerovi razvoja turizma prilagođavaju se turističkim željama i preferencijama, tj. individualnim potrebama potrošača. Ukoliko želi ostati konkurentna turistička industrija mora se prilagođavati novim izazovima tržišta, primjer tome je i pojava novih destinacija na tržištu.

Danas većina Europljana putuje unutar kontinenta, a kada putuju van, tada turisti kupuju all – inclusive aranžmane. Na taj način europske zemlje, koje imaju vrlo jaku receptivnost i najjača emitivna tržišta, ostvaruju snažne doprinose u vidu prihoda od turizma. Pozitivne bilance ostvarene temeljem turizma imaju Španjolska, Turska, Francuska, Italija, Grčka i Mađarska, dok negativnu bilancu imaju Njemačka, Velika Britanija, Norveška, Belgija i Finska⁴.

Trendovi u turizmu Europe vezuju se uz⁵:

- Porast stanovništva s posebnim potrebama
- Individualno planiranje putovanja i uključenost starije dobne skupine
- Promjene uloga turističkih posrednika
- Porast broja mlađe populacije u putovanjima
- Raznolikost usluga i kvaliteta
- Viši stupanj edukacije potražnje
- Putovanja u udaljene destinacije kao i kraći (vikend)odmori

Najvažniji trend europskog turizma jest jačanje emitivnih europskih tržišta. Turistički promet u Europi bilježi konstantni porast te je daleko jači od ostalih gospodarskih kategorija poput tekstilne industrije ili duhanske. Danas je na europskom turističkom tržištu prisutan trend rasta kopnenog ili brodskog prometa, naime zbog straha od zračnih terorističkih napada Europljani se okreću drugim načinima putovanja.

⁴ Gržinić , J.: Međunarodni turizam, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula, 2014., str. 74

⁵ Gržinić , J.: Međunarodni turizam, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula, 2014., str. 78

2.5 Jačanje konkurentnosti hrvatskog turističkog tržišta

Europa je glavno svjetsko emitivno turističko tržište što samim time utječe na konkurentnost europskog turizma, ali i hrvatskog. Europa je bogata poznatim destinacijama koje bilježe konstantni porast broja turističkih dolazaka i noćenja. Europa je kolijevka civilizacije i stvaranja turizma, pa je stoga i najposjećenija svjetska turistička regija.

Uzimajući u obzir sve teorijske determinante turizma potrebno je istaknuti važnost turizma u kreiranju razvoja i konkurentnosti države. Kao pozitivan primjer utjecaja turizma na razvoj i konkurentnost zemlje možemo istaknuti Španjolsku i Italiju koje su zahvaljujući turizmu neke od najprepoznatljivijih zemalja u svijetu. Turizam i razvoj u međuzavisnosti su s tehničkim i informacijsko komunikacijskim progresom, urbanizacijom, povećanjem proizvodnosti rada i standardom zaposlenih, povećanjem slobodnog vremena, kulturom i zdravstvom te je turizam značajan pokretač i element ekonomskog progresa i razvojne politike neke države.⁶ Turizam može imati direktan utjecaj na ekonomski rast, što se isto tako može potvrditi na gore spomenutom primjeru Španjolske za koju je dokazano da su prihodi od međunarodnog turizma imali direktan utjecaj na pozitivan rast Španjolskog gospodarstva.

Pandemija kao takva ukazala je na prednosti i mane hrvatskog turizma. Naime tijekom pandemije su turistički objekti visoke kvalitete poslovali s manjim obujmom, a objekti niske kvalitete su ostali zatvoreni ili poslovali vrlo loše. Upravo iz navedenog može se zaključiti kako kvaliteta i izvornost u svim poljima mora biti primarna orijentacija hrvatskog turizma u post-korona razdoblju. Pandemija je uvelike utjecala na gospodarski rast u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, a osim toga je usporila te u nekim pogledima čak i ugrozila dosadašnji hrvatski napredak.

Sljedeća tablica prikazuje turističke dolaske i noćenja od 2019. do 2021. godine.

Godina	2019.	2020.	2021.	Indeks 2021./2020.
Turistički dolasci	19 564 000	7 761 717	13 800 000	177,8

⁶ Galičić, V., op.cit., str.10.

Turistička noćenja	91 241 000	54 394 810	84 000 000	154,4
---------------------------	------------	------------	------------	-------

Table 1 Turistički dolasci i noćenja 2019.-2021.

Izvor: Vlastita izrada

Prilagođavanje promjenama najvažniji je izazov stavljen pred svakog poslodavca. Promjene u poslovanju su dio naše svakodnevnice zato ukoliko organizacija želi zadržati konkurentnost pratiti trendove u industriji. Pri tome nerijetko dolazi do restrukturiranja, što najčešće znači otpuštanje velikog broja zaposlenika kako bi se smanjili troškovi, znači i prebacivanje većeg obujma posla na preostale radnike čime se automatski smanjuje produktivnost i zadovoljstvo zaposlenika jer su pod velikim stresom. Konkurentne organizacije s perspektivom uspjeha društveno su odgovorne i brinu o svojim zaposlenicima, ukoliko kod njih dođe do potrebe za promjenom one će restrukturiranje napraviti na način da se što je više moguće ublaže posljedice istog na zaposlenike, okoliš, dobavljači, poslovni partneri i sve uključene u proces. Važno je da restrukturiranje bude pažljivo isplanirano kako bi se potrebne akcije i planovi proveli u skladu s potrebama organizacije i potrebama svih dionika.

2.6 Utjecaj turizma na okoliš u Republici Hrvatskoj

Turizam ima direktan utjecaj na okoliš više od bilo koje druge gospodarske djelatnosti. Okoliš kao takav definira se kao primarni resurs turizma za čiji je razvoj potreban te očuvan okoliš. Turizam sam po sebi i nije toliko veliki onečišćivač okoliša, no problem nastaje zbog neodgovarajuće komunalne infrastrukture koja u Hrvatskoj gotovo pa normalna stvar.

Iako postoje regionalne razlike u uvjetima u kojima djeluje turističko gospodarstvo, izdvajaju se sljedeći glavni zajednički problemi:

- prometna mreža (cestovna, željeznička, pomorska i zračna) je tehnički i funkcijski manjkava,
- većina smještajnih kapaciteta su hoteli i turistički kompleksi prilagođeni potrebama masovnog turizma, loše održavanje i prezaduženost, kao posljedica višegodišnje smanjenje djelatnosti zbog ratnih i političkih djelovanja u regiji,
- ne provodi se planska i pravovremena izgradnja komunalne infrastrukture (odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda, zbrinjavanje komunalnog otpada), nedostatak kvalificirane radne snage i si.,
- nerazvijenost sustavnih oblika integralnog planiranja i upravljanja; posebno se to odnosi na najeksponiranije obalno i najzanemarivanije ruralno područje,
- neusklađenost cjelovitog društvenog i granskog planiranja s prostornim planovima; zbog nedostatka razvojnih planova prostorni planovi preuzimaju njihovu funkciju,
- granice građevinskih područja (kao jedan od najučinkovitijih instrumenata zaštite prostora unutar kojih se mogu graditi turistički i ugostiteljski objekti) često su stručno neutemeljene, 1 Ispuštanje nepročišćenih otpadnih voda preko neadekvatnih ispusta ili
- promjena vlasništva - privatizacija⁷

Kako bi očuvala okoliš Hrvatska nastoji poboljšati infrastrukturu i veze primjenjujući posebne mjere za razvoj otoka i privlačenje ulagača, osim toga doneseno je nekoliko značajnih dokumenta (prostorni planovi, projekti-Projekt zaštite mora od onečišćenja, studije). Osim toga, Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma usmjeren je na jačanje svijesti javnosti o očuvanju/obnavljanju kulturne i povijesne baštine te zaštiti okoliša putem turističkih organizacija.

Kako smo već spomenuli kvaliteta okoliša ključna je za razvoj turizma. Turizam kao i zaštita imaju direktan utjecaj jedno na drugo te se paralelno razvijaju u skladu sa društvenoekonomskim razvojem na način da se potiče razvoj prometa, urbanizacije i industrijalizacije u skladu s održivim razvojem. Pozitivni utjecaji razvoja turizma na okoliš odnose se na oblike turizma koji se razvijaju upravo sukladno zaštiti i očuvanju prirodnih resursa. Turizam ima i negativan utjecaj na prirodne resurse koji se širenjem turizma oštećuju i uništavaju.

⁷ N.Kružić: Turizam i okoliš, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/267949>, pogledano 15.06.2023.

3. EKOTURIZAM I EKOTURISTI

U sljedećem poglavlju definirat ćemo teoretske odrednice ekoturizma, njegovo pojmovno određenje, glavna obilježja te obilježja ekoturista kao novog modernog turista. Također navest ćemo dimenzije ekoturizma te zahtjeve za upravljanje eko destinacijom.

3.1 Teoretske odrednice ekoturizma

Problem uništavanja okoliša svakim danom je sve veći te gotovo svakodnevno svjedočimo raznim ekološkim katastrofama globalnih razmjera. Često se postavlja pitanje je li moguće zaustaviti uništavanje okoliša. Činjenica je da turizam bilježi konstantan rast od sredine 20. stoljeća pa sve do danas. Turizam je postao jedan od faktora koji najviše utječu na kvalitetan prostor često i ekološki najosjetljiviji. Radi toga je bitno da se turizam ne razvija nekontrolirano, već da se odgovarajućim ekološkim mjerama i postupcima omogući skladan razvoj svih prostora i svih sudionika turizma.⁸ Često se postavlja pitanje kako i na koji način razvijati turizam u skladu s održivim razvojem okoliša, a odgovor na to bi mogao dati ekološki turizam koji se odnosi na odgovorna putovanja čije je cilj očuvanje okoliša i suradnja s lokalnim stanovništvom. Naime do eko destinacija može doći jedino kolektivnim radom u kojemu destinaciju osigurava „logističku potporu“ a drugi dionici obavljaju operativne zadatke. Resursi koji se rabe kao inputi u procesu nisu neograničeni stoga je nužno da se s raspoloživim resursima postupa racionalno.⁹ Današnji je način života obilježen dinamičnošću koju pokreće tehničko- tehnološkim napredak. Danas nam je sve dostupno i nadohvat ruke, no sav taj tehnološki napredak i inovacije za sobom nose i negativnu stranu koja utječe na svijet koji nas okružuje i ugrožava zdravlje svih nas i budućih generacija. Kako bi se to preveniralo ključni izazov suvremenog društva je održivi razvoj, što se posebice odnosi na korporacije za koje se smatra da direktno utječu na zagađenja okoliša i uništavanje tradicionalne baštine. Prema AIEST-u turizam je:” skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim

⁸ Bilen M.; Turizam i okoliš, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2016., str. 8.

⁹ Bubble:2006.:5.

boravkom nije povezana nikakva gospodarska djelatnost. Kao što je već spomenuto turizam koristi kvalitetni prostor što podrazumijeva prostor s jednim ili više prirodnih i/ili antropogenih turističkih resursa, odnosno atrakcija visokog stupnja privlačnosti.”¹⁰ Utjecaj turizma dijeli se na izravan i neizravan. Izravan utjecaj odnosi se korištenje prostora za izgradnju receptivnih kapaciteta, prometne infrastrukture i atrakcije, dok je neizravan ili posredni utjecaj posljedica toga što turizam potiče razvoj mnogih gospodarskih i društvenih djelatnosti čijim razvojem dolazi do uništenja prostora.

3.2 Pojmovno određenje i obilježja ekoturizma

Iako se sve više piše i govori o ekoturizmu i dalje postoji velik broj ljudi kojemu nije potpuno jasno što je ekoturizam. Jedna od prvih definicija ekoturizma nastala je 1987.godine, a meksički arhitekt Caballos- Lascaurin ekoturizam je definirao kao: „Putovanje u relativno netaknutu i nezagađenu prirodu sa specifičnim ciljevima kao što su učenje, uživanje i divljenje okolišu, biljkama i životinjama kao i prošlom i postojećem kulturnom nasljeđu određenog područja.“

Miljak i sur. (2012.) ekološki turizam definiraju kao oblik turizma u kojem osviješteni gosti podupiru zaštitu prirode i okoliša na destinaciji koju su odabrali, kao i kulturnu baštinu lokalne zajednice.¹¹

Kao glavne karakteristike ekoturizma navode:¹²

- Promicanje održive aktivnosti malog razmjera bliske prirodnom okolišu, opsluživanje pojedinačnih posjetitelja ili male grupe
- naglasak na kakvoći proizvoda i personalizirana usluga
- potiče veliko zanimanje za lokalni okoliš i lokalne proizvode

¹⁰ Bilen M. op cit., str. 17

¹¹ Miljak, T., Bačić, L., Kitić, M.; Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu, Sveučilište u Splitu, Split, 2012, str. 327

¹² Ibid.

- pomaže u promicanju odgovornog ponašanja i podizanju svijesti o potrebi zaštite prirode.

Problematikom ekoturizma prva se počela baviti Međunarodna zajednica za ekoturizam (TIES).¹³

5 načela razvoja ekoturizma (prema TIES-u):¹⁴

- minimiziranje negativnih utjecaja na prirodu i kulturu
- obrazovanje turista o važnosti zaštite okoliša
- naglašavanje važnosti odgovornog poslovanja, koje se provodi u suradnji s lokalnom vlašću i sa stanovništvom radi zadovoljavanja lokalnih potreba i stvaranja koristi od zaštite okoliša
- težnja za maksimiziranjem ekonomske koristi za receptivna područja, a naročito za stanovništvo koje živi u prirodnim i zaštićenim područjima i oko njih
- težnja da razvoj turizma ne prelazi društvene i prirodne granice prihvatljivih promjena
- oslanjanje na infrastrukturu koja je razvijena u skladu sa životnom sredinom, minimiziranje upotrebe fosilnih goriva,
- očuvanje lokalnog biljnog i životinjskog svijeta i uklapanje u prirodno i kulturno okruženje .

Doživljaj turista na ekoturističkom putovanju ima dvije svrhe:¹⁵

1. Zadovoljenje potrebe za povećanjem znanja o prirodnim i kulturnim atrakcijama uz aktivnu rekreaciju na terenu,

¹³ TIES- the international tourism society

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Bakan R., Jaković B.; Ekoturizam – autorizirana predavanja i primjeri vježbi, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici, 2015. materijali dostupni na <https://vsmti.hr/wpcontent/uploads/2017/11/Ekoturizam-autorizirana-predavanja-i-primjeri-vjezbi.pdf> , 07.06.2023.

2. povećanje razine svijesti o potrebi očuvanja okoliša, promjena stavova i ponašanja s ciljem smanjivanja loših utjecaja na okoliš.

Navedene svrhe odnose se na učenje o biljkama, životinjama, krajoliku i ostalim specifičnostima destinacije.

Prema definiciji Svjetske turističke organizacije (UNWTO) ekoturizam čine: ¹⁶„svi oblici prirodnog turizma u kojima je glavna motivacija turista promatranje i uvažavanje prirode i tradicionalnih kultura koje dominiraju u prirodnim područjima“.

Osnovna obilježja ekoturizma prema UNWTO-u su: ¹⁷

- sadrži edukacijske i interpretacijske komponente
- najčešće se organizira za manje skupine posjetitelja, a organizaciju provode specijalizirana mala poduzeća u privatnom vlasništvu
- svodi na minimum negativne učinke na prirodni i socio-kulturni okoliš
- podržava zaštitu prirodnih područja
- ostvaruje ekonomske koristi za lokalnu zajednicu
- stvara radna mjesta i mogućnosti stjecanja prihoda za lokalnu zajednicu
- podiže svijest lokalnog stanovništva i privremenih posjetitelja o potrebi očuvanja prirodnih dobara

S obzirom na navedena načela i obilježja ekoturizma može se zaključiti kako je ekoturizam, turizam temeljen na prirodi ekološki osviještenih dionika i upravljan po principima održivosti. Posebnu dimenziju ekoturizmu daje način korištenja prirodnih i kulturnih resursa u službi stvaranja posebnih doživljaja za turista. U tablici 2 prikazani su nužni kriteriji kod razvijanja ekoturizma.

Tablica 2 Nužni kriterij kod razvijanja ekoturizma

EKOLOŠKI OKOLIŠ	Turistička destinacija mora biti nacionalni park, par prirode, zaštićeni ekosustav ili
-----------------	--

¹⁶ Klarić, Z., Gatti, P. (2006.): Hrvatski turizam – plavo, bijelo, zeleno, Zagreb, str 151

¹⁷ Ibid.

	područje s iznimnom prirodnom i kulturnom baštinom.
EKOTURIST	Idealna skupina ne bi smjela biti manja od 2 do 4 osobe, a nikada veća od 15 osoba. Individualni putnik u divljini može biti izložen velikom riziku
EKOLOŠKA AKTIVNOST	Ekoturisti bi se trebali držati aktivnosti koje su dio ekoturizma: šetanja, razgledavanja, proučavanja prirode, interakcije s lokalnim stanovništvom i sl.
EKOLOŠKI TRANSPORT	U samoj destinaciji treba se barem pokušati koristiti sredstvima ekološkog prijevoza (npr. električnim autobusom ili brodom).
EKOLOŠKO GOSPODARSTVO	Turistička djelatnost mora biti organizirana za lokalnu zajednicu i mora je organizirati sama ta zajednica.
EKOLOŠKI KONTAKTI I INFORMACIJE	Interakcija između posjetitelja i lokalnog stanovništva može se olakšati prethodnom edukacijom sudionika. Važnu ulogu u ostvarivanju kontakta mogu imati i vodiči, tumači, kodeksi ponašanja itd.

Izvor: Dragičević, M., Stojčić, N. (2009.) „Mogućnosti i smjernice održivog ekoturizma na primjeru dubrovačkog primorja“, Poslovna izvrsnost, sv. 3 (1): 99

Turizam motiviran prirodnim destinacijama zapravo se odnosi na putovanje u područja netaknute prirode u kojima ekoturizam funkcionira u korist lokalnog stanovništva.

Karakteristika ekoturizam su brojne aktivnosti, na različitim lokacijama te je na temelju P.S. Valentine uočio tri dimenzije turizma:

Tablica 3 Dimenzije turizma temeljenog na prirodi

Iskustvo i doživljaj	<ul style="list-style-type: none"> • Ovisnost o prirodi • Uključenost i interakcija • Interakcija s lokalnom zajednicom • Intenzitet uključenosti
Stil	<ul style="list-style-type: none"> • Razina korištenja infrastrukture • Tip i veličina grupe • Spremnost na potrošnju • Duljina boravka
Destinacija	<ul style="list-style-type: none"> • Dostupnost • Razvijenost • Vlasništvo • Ekološka osjetljivost

Izvor: Obrada autorice prema: Valentine, P.S.; Nature - based tourism review u Weiler B., Hall C.M.; Special interest tourism, Belhaven Press, 1992, str. 109.

Autori različito definiraju dimenzije ekoturizma, a često se spominje pet temeljnih dimenzija ekoturizma:¹⁸

1. Prirodni resursi i zaštita okoliša

¹⁸ Ecotourism: definition and concepts (1999.), Journal of tourism

2. Edukacija
3. Povećanje prihoda lokalne zajednice
4. Povećanje kvalitete turističke ponude
5. Uključenost lokalne zajednice

Ekoturizam se pokazao kao veliki potencijal za borbu protiv siromaštva u pojedinim destinacijama, a ključni instrumenata za uspješno vođenje takvih destinacija prema Smolčić Jurdana (2009.) su znanje, vještine i stavovi. Pri čemu pod znanje misli na: suvremenu filozofiju i etika prema ekoturizmu, temeljna ekološka i geomorfološka načela, dinamiku i međuodnos biljnog i životinjskog svijeta, ekološki utjecaji i menadžment koji se odnose na ekoturizam, ekološki održivi razvoj i načela upravljanja okolišem, kulturnu baštinu i načela upravljanja kulturnom baštinom te teoriju poslovnog menadžmenta.

Pod vještine misli na: sposobnost filozofske i etičke prakse u upravljanju ekoturizmom, vještine u dinamici komunikacije, međusobnoj povezanosti i upravljanju prirodnom i kulturnom baštinom, vještine u poslovnom upravljanju i ekoturističkim poslovnim praksama, vještine u primjeni teorije vodstva i vještine u prepoznavanju, vrednovanju i rješavanju okolišnih, socijalnih i kulturnih utjecaja vezanih za turizam.

Pod stavove ističe uvažavanje načela ekološki održivog razvoja, uvažavanje etičke poslovne prakse, svijest o važnosti zaštite okoliša i baštine prilikom upravljanja eko turističkom industrijom, uvažavanje etičkih ekoturističkih operacija i poticanje etičkog profila ekoturizma u javnosti kroz ekološki odgovorne ekoturističke operacije.¹⁹

3.3 Ekoturist

„Sudionik ekoturizma, odnosno ekoturist najčešće je osoba u potrazi za mjestima koje čovjek nije transformirao ili ih je samo djelomično transformirao i pritom je nagrađen osjećajem da doživljava jedinstvenu i neponovljivu situaciju kroz zaštitu, pomoć i očuvanje ekološkog integriteta nekog područja. Posjetitelji u ekoturizmu moraju biti svjesni mogućnosti njihovog

¹⁹ Smolčić Jurdana, D.; Specific knowledge for managing ecotourism destinations, Tourism and hospitality management, vol.15, br.2, Opatija, 2009., str. 276

onečišćenja ili zagađivanja dok borave u destinaciji. To zahtijeva značajne promjene u stavovima i ponašanju kako bi se respektirala lokalna kultura i okoliš. Ekoturisti moraju biti spremni na niži standard smještaja i usluga od onog na koji su navikli, a upravo u tome je i dio privlačnosti ekoturizma. Kako bi prouzročili što manje zagađenja svojim boravkom posjetitelji moraju biti detaljno informirani o mogućnostima i obilježjima destinacije i kako se trebaju ponašati. Mnogi specijalizirani turoperatori prakticiraju aktivnosti informiranja posjetitelja, ali to je prije svega odgovornost svih organizacija uključenih u stvaranju i realizaciji turističke ponude, uključujući i samu destinaciju. Promovirajući svoja načela ekoturizam je u novom načinu organiziranja turističkih putovanja doveo do stvaranja novog tipa modernog putnika koji je društveno i ekološki osviješten“²⁰.

Ekoturist se dijeli na 'soft' i 'hard' ekoturizam. Podjela je vezana uz stupanj doživljaja obzirom na činjenice:²¹

- Koliko su turisti strogi obzirom na ekološke principe,
- koliko su daleko spremni ići obzirom na fizičke napore kako bi doživjeli ekoturističko iskustvo,
- koliko je intenzivan njihov interes prema pojedinoj ekoturističkoj atrakciji.

Hard ekoturizam (ekoturisti) Hard (strogi, čvrsti, tvrdi) ekoturiste karakterizira izražen interes za temeljni motiv putovanja i često su eksperti u pojedinim područjima. Spremni su iskusiti život lišen uobičajenog civilizacijskog komfora, putovati u otežanim uvjetima, upoznavati nepoznate kulture i doživjeti neobična iskustva.²² Soft ekoturisti slični su uobičajenim turistima motiviranima prirodnim atrakcijama, no za razliku od njih oni žele doživjeti prirodu na poseban način uz dobru interpretaciju okoliša i edukativne sadržaje.²³

Karakteristike ekoturista:²⁴

- Zanimanje: prosječni ekoturist dolazi iz redova profesionalaca menadžera, viših službenika, profesionalaca trgovaca, studenata

²⁰ Pančić Kombol, 2000: 102

²¹ Poslovni.hr - Strategija razvoja Hrvatskog turizma do 2010 godine, <http://www.poslovni.hr/media/PostAttachments/539509/Strategija%20hrvatskog%20turizma%20-%20finalna%20verzija.pdf>, str.25, 09.06.2023.

²² Bakan R., Jaković B.; op. cit

²³ Ibid.

²⁴ The case for responsible travel: trends and statistics; dostupno na: www.responsibletravel.org/docs/2013%20Trends%20&%20Statistics_Final.pdf

- **Prihodi:** Općenito prihodi kućanstava ekoturista viši su od prosječnih
- **Obrazovanje:** U prosjeku ekoturisti uglavnom imaju veći stupanj obrazovanja
- **Dob:** Istraživanja u SAD-u i EU pokazala kako je dobna skupina ekoturista između 25 – 54 godine, uz trend povećanja starosne dobi turista koji putuju u ekoturističke destinacije. Mlađi turisti uglavnom pripadaju „hard” ekoturistima i putuju povremeno dok stariji putuju češće, puno su iskusniji i češće poduzimaju “soft” ekoturistička putovanja
- **Spol:** U većem postotku su žene i to poglavito unutar mlađe populacije
- **Sezona putovanja:** Ne preferiraju posebno neku od sezona (zimsku ili ljetnu), ali vole putovati izvan glavne sezone
- **Duljina putovanja:** Ovisi o udaljenosti destinacije i aktivnostima u destinaciji
- **Potrošnja i aktivnosti u destinaciji** Ekoturisti troše više od uobičajenih turista
- **Smještaj:** Ekoturisti radije biraju rustikalne intimne i manje objekte te veliku pozornost daju ekološkoj održivosti objekta i tzv. “zelenoj gradnji”
- **Motivi putovanja:** Kod mlađih ekoturista najznačajniji motiv za putovanje je uzbuđenje, a kod starijih je to interes za okoliš i prirodno okruženje
- **Zadovoljstvo doživljajem:** Najveće zadovoljstvo putovanjem proizlazi iz onih doživljaja povezanih s učenjem, upoznavanjem kulture, te vođenim turama i interpretacijom okoliša. Za zadovoljstvo doživljajem presudnu važnost imaju: osposobljeni, educirani i elokventni vodiči, dobro osmišljeni i organizirani edukativni programi, sredstva za interpretaciju okoliša (informacijske i interpretacijske ploče, info kiosci, putokazi, upozorenja, tiskani ili elektronski vodiči, karte i sl.)

3.4 Razvoj ekoturizma u RH

Razvoj ekoturizma prati i širenje mreže pješačkih staza, zaštita i obnova spomenika i tradicionalnih kuća, kao i pretvaranje napuštenih i oštećenih kuća u kuće za odmor.²⁵ Kod obalnih destinacija ekoturizam je smješten uglavnom u obalnom zaleđu. Ekoturizam se u sredozemnim zemljama promatra kao sredstvo očuvanja osjetljivih prirodnih područja te kao način smanjenja pritiska na obalne destinacije u kojima prevladava odmorišni turizam²⁶

²⁵ Klarić, 2006: 151

²⁶ Klarić i Gatti, 2006: 150–151

Ekoturizam bilježi znatan rast te tako prema podacima WTO-a (World Tourism Organization) ekoturizam raste u svijetu triput brže od turizma u cjelini.

Početak razvoja ekoturizma u svijetu često se spominje paralelno s osnivanjem prvih nacionalnih parkova koji su kao takvi imali vodeću ulogu u postizanju glavnih ciljeva ekoturizma poput ekološka edukacije posjetitelja i lokalnog stanovništva te zaštita prirodnih područja uz postizanje određene ekonomske koristi. 1997. godine provedeno je jedno od prvih istraživanja s ciljem analize turističke ponude i razine devastacije zaštićenih prirodnih područja, pri čemu su analizirani uglavnom parkovi prirode u kojima je zabilježen broj turista od oko 651.000 u 1997. godini, pri čemu je 80% bilo međunarodnih posjetitelja. Zanimljivo je, da je gotovo 30 godina nakon istraživanja ovo istraživanje i dalje aktualno, a prepreke intenzivnom razvoju ekoturizma koje se spominju tada, i danas su prisutne, u nešto oslabljenom obliku.

Prema navedenom istraživanju najčešći problemi su slijedeći:²⁷

- neodgovarajuća zaštita prirode i kontrola posjetitelja u parku, nedovoljno razvijena infrastruktura
- nedostatak sustavno stvorene turističke ponude u zaštićenim područjima i nedostatak suradnje s lokalnim i županijskim dužnosnicima
- problemi s vlasničkim zakonima i procesom privatizacije
- manjkav koncept prostornog uređenja, urbanizacija i bespravne gradnje u parkovima
- nedostatak ljudskih resursa
- nedostatak financijskih sredstava

Činjenica je da kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj sve se više mijenja svijest ljudi o ograničenosti prirodnih resursa i važnosti očuvanja prirode, što je zapravo i preduvjet za intenzivniji razvoj ekoturizma. Ekoturizam u RH pripada novijim oblicima turizma, te se sve češće spominje kao selektivni oblik turizma.

Razvoj ekoturizma u RH veže se uglavnom uz ruralni prostor i zaštićene dijelove prirode i temelji se na korištenju prirodnih ljepota, ali tako da se ne naruši prirodni sklad. Hrvatska je zemlja koja privlači turiste uglavnom prirodnim atraktivnostima i bogatstvom kulturno-povijesne baštine nego kvalitetom, dok je raznovrsnost novostvorenih turističkih atrakcija relativno slaba. Među prirodnim atrakcijama najvažnije su more, obala, otoci, ali i brojne

²⁷ Tišma, S.,(2006.): Analysis of ecotourism development potential in protected areas in the Republic of Croatia and recommendations, Croatian international relations review, vol.12, br.44/45, str. 109.

očuvane prirodne plaže, kao i zelenilo i šumovitost velikog dijela teritorija. Za malu zemlju kao što je Hrvatska može se reći da ima izuzetno velik broj turistički atraktivnih zaštićenih prirodnih područja, a prema bioraznolikosti nalazi se u europskom vrhu. Potencijal na turistički nerazvijenim područjima predstavljaju turistička područja uz Dunav, Savu, Dravu, Unu, Kupu, Cetinu i druge rijeke te uz jezera i ostale unutarnje vode. Osim prirodnih atrakcija koje su direktno povezane s morem, u Hrvatskoj bitnu ulogu imaju i područja koja karakteriziraju krši kednomeni poput slapova i sedrene barijere Plitvičkih jezera i rijeke Krke, stijene Velebita, spilja, ponora i drugih krške atrakcije, te nacionalnih parkovi i parkovi prirode na kontinentalnom području. Bitno je napomenuti kako neki nacionalni parkovi nude i hotelski smještaja (NP Plitvička jezera, NP Brijuni, NP Mljet). Za razliku od prirodnih atrakcija i kulturno-povijesne baštine, Hrvatskoj je velika slabost ponuda turističkih atrakcijama poput suvremeno opremljenih kongresnih centra, tematskih i zabavnih parkova, golfskih igrališta, centara za posjetitelje, kvalitetno osmišljenih tematskih ruta, biciklističkih staza te sličnih atrakcija bez koji je teško utjecati na razvoj ekoturizma. Prema akcijskom planu razvoja zelenog turizma²⁸ „jedan od osnovnih izazova Akcijskog plana je poslužiti kao okvir za uvođenje više sustavnosti i koordinacije koja će omogućiti sinergiju, učinkovitije djelovanje i trajnije efekte pokretanih inicijativa. U tom smislu, ovaj Akcijski plan nije „zamjena“ za planove u području zaštite prirode i okoliša, energetske učinkovitosti i sl., već njegova razrada za turizam te okvir za osvješčivanje, mobiliziranje, okupljanje i koordinaciju dionika u turizmu oko okolišnih tema, odnosno dionika u zaštiti okoliša i prirode oko turističkih tema.“ Turizam je dinamičan, promjenjiv pa baš zato „ozelenjivanje turizma“ nije jednostavan i brz posao već je trajni proces. Svrha zelenog akcijskog plana je sustavno integrirati zeleni turizam u planiranje i upravljanje razvojem turizma u RH. To će se učiniti definiranjem programa i mjera kojima se uspostavljaju i pokreću procesi za trajno praćenje, mjerenje i unapređivanje "zelenosti" turizma, na svim razinama, od pojedinačnog ponuditelja ugostiteljsko-turističkih usluga, preko destinacije i pojedinih vrsta turističke ponude, pa sve do nacionalne razine²⁹

²⁸ Ministarstvo turizma: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/akcijski%20planovi/002_160715_akc_p_zelen.pdf.

²⁹ Ibidem.

3.5 Pozitivni i negativni učinci ekoturizma

Iako se često govori o pozitivnim učincima razvoja ekološkog turizma s obzirom na zaštitu okoliša i gospodarskom rastu lokalne zajednice, činjenica je da isto tako postoje brojna ograničenja njegova intenzivnijeg utjecaja. „Ekoturizam u zaštićenim prirodnim područjima uobičajeno je vezan, posebice u Europi, za relativno manja područja te je uključena često tek nekolicina stanovnika i djelatnika parkova. Samim time ograničeni su prihodi, dugačak je period povrata investicije u projekt ekoturizma, slaba je povezanost između težnji za očuvanje bio-raznolikosti i komercijalnog uspjeha razvojnog projekta koji se temelji na prirodnim resursima, čime se zadire u bit konkurentnoj i specijaliziranoj prirodi turističke industrije. Mnogi uspješni ekoturistički projekti ustvari uvode male promjene u postojeće lokalno područje i praksu korištenja prirodnih resursa, donoseći vrlo skromnu zamjenu lokalnom načinu života i većinom ostaju dugoročno ovisni o vanjskoj podršci, ako ne i zauvijek. Ekoturizam ima svoje negativne i pozitivne strane. Može pomoći održivom razvoju ekosustava ili njegovom uništenju, ovisno o njenom načinu implementacije i upravljanjem ekoturizmom. Ekoturizam može zaštititi ekosustav sprječavanjem daljnje erozije, očuvanjem biološkog integriteta, promocijom obrazovanja očuvanja okoliša i pružanjem ekonomskih modela za održivo korištenje. Pri tome je suradnja sa zajednicom koja boravi u tom području presudna.³⁰

Često se događa kako turistička djelatnost u nekoj destinaciji služi kao osnovni izvor prihoda iz kojih se financiraju glavne funkcije zaštićenih područja i djelatnosti njihovih upravljačkih ustanova. „Izravni ekonomski učinci razvoja ekoturizma donose također niz drugih društveno-ekonomskih učinaka državne, regionalne ili lokalne važnosti kao što su:³¹

- poticanje razvoja domaće privrede, pogotovo onih djelatnosti koje su ključne za odvijanje turističkog prometa (ugostiteljstvo, promet, trgovina, zanatstvo, turističke agencije itd.)
- povećanje lokalne zaposlenosti, kako u turističkom sektoru tako i njemu komplementarnim djelatnostima
- razvoj poljoprivrede čiji se proizvodi izravno uključuju u turističku ponudu
- podizanje kvalitete komunalne i prometne infrastrukture na lokalnoj i regionalnoj razini, čime se utječe na život lokalnog stanovništva

³⁰ Tišma i Funduk, 2009: 313

³¹ Drumm i Moore, 2002: 44

- poticanje razvoja u neposrednom okruženju zaštićenog područja, čime se manifestira integralna uloga turizma

Drugi važan element ekoturizma čine negativni utjecaji i pritisci na okoliš koji proizlaze iz turističkih aktivnosti koje se najčešće ogledaju kroz: ³²

- intenziviranje neodrživog korištenja zemljišta
- potrebe krčenja šume
- eroziju i gubitak biološke raznolikosti
- neadekvatna ponašanja i neregulirane turističke aktivnosti
- rizik od unošenja stranih vrsta
- promjenu staništa, uznemiravanje vrsta i narušavanje funkcija ekoloških sustava uslijed građevinskih aktivnosti i stalne prisutnosti ljudi
- neodrživo korištenje izvora vode
- proizvodnju i odlaganje otpada

Dosad se u velikom broju slučajeva kao najveća prijetnja turizma na okoliš spominje predimenzionirani razvoj turizma koji za posljedicu ima degradaciju zaštićenih područja. Bulatović (2008.) u svom radu iznosi kako su česte zablude o ekoturizmu koje tvrde da je svako nerazvijeno područje idealno za razvoj ekoturizma, da je ekološka svijest stanovništva i turista na visokoj razini te da je ruralni turizam u načelu ekoturizam.³³ Nerijetko se smatra da će se u nerazvijenim područjima uz mala ulaganja brzo stvoriti ekoturizam koji će donositi velike prihode, no činjenica je kako nije svako nerazvijeno područje nužno i ekološki zanimljivo područje.

³² Martinić, .2010.: 288

³³ Bulatović, 2008.:33

3.5 Zakonodavni okvir za razvoj ekoturizma

Zakonodavni okvir je preduvjet upravljanja svim vrstama gospodarskog razvoja, pa tako i razvojem turizma, tj. ekoturizma. Ovaj okvir u Hrvatskoj je reguliran zakonima, ali i cijelim nizom općih propisa i provedbenih propisa za čije su predlaganje i provedbu zadužena različita tijela državne uprave.

Neki od temeljnih propisa koji se odnose na subjekte u turizmu su:³⁴

- Propisi kojima se uređuju osnivanje i djelovanje gospodarskih subjekata: Zakon o trgovačkim društvima (pročišćeni tekst NN 111/93 do NN 68/13) i Zakon o obrtu (NN 143/13)
- Propisi kojima se uređuju uvjeti i način obavljanja ugostiteljske i turističke djelatnosti te inspekcijski nadzor: Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (pročišćeni tekst NN 138/06 do NN 30/14), Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07, 88/10, 30/14); Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu, Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja knjige gostiju i popisa gostiju i Propisi kojima se uređuju odnosi između subjekata u turizmu: Zakon o obveznim odnosima (NN 33/05, 41/08, 125/11)
- Propisi kojima se stvaraju uvjeti za razvoj turizma u destinaciji: Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (NN 152/08), Zakon o boravišnoj pristojbi (NN 152/08 do NN 30/14) i Zakon o članarinama u turističkim zajednicama (NN 152/08, 88/10)

4. EKOLOŠKI TURIZAM U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA RH

4.1 Uloga važnost i zone zaštićenih područja

Zaštićena područja čine 11,5 % kopnene površine Zemlje, pri čemu je u IUCN-ovim kategorijama I – VI zaštićeno 177 547 područja (usp. Bertzky et al., 2012). Da bi se održao tako velik broj zaštićenih područja u svijetu bitnu ulogu imaju svjetski sporazumi i programi koji se odnose na očuvanje okoliša poput: Konvencije o biološkoj raznolikosti, Ramsarske konvencije, Bonske konvencije, Konvencije o svjetskom naslijeđu, program Čovjek i biosfera UNESCO-a te regionalnih sporazuma i akcijskih programa o održivom razvoju.

„Zaštićena područja imaju više funkcija, od kojih se najvažnije odnose na:

1. Doprinos očuvanju biološke raznovrsnosti i krajobrazne raznolikosti
2. Čuvanje ekoloških sustava i specifičnih staništa raznih biljnih i životinjskih vrsta
3. Omogućavanje znanstvenih istraživanja i ekološke edukacije
4. Omogućavanje prihvatljive uporabe u svrhu rekreacije i turizma
5. Pomoć očuvanju kulturne baštine lokalnoga stanovništva
6. Doprinos unapređenju ekonomija lokalnih zajednica³⁵

Netaknuta i prekrasna priroda u Hrvatskoj kvalitetna je polazna točka za održiv razvoj te je zaštita prirode strateški važna za Hrvatsku. U zaštiti prirode pritom je nužno slijediti sljedeće ciljeve i mjere. Ciljevi:

- „zadržati što je više moguće nenarušenu biološku i krajobraznu raznolikost u Hrvatskoj
- trajno skraćivati popis ugroženih vrsta u Hrvatskoj
- trajno razvijati neurbana područja“.

³⁵ Martinić, 2010: 23

Mjere:

- „kroz sustav zaštićenih područja uvesti cjelovito upravljanje i gospodarenje prirodnim krajobraznim sustavima uz istodobno osiguravanje trajnoga razvoja za stanovništvo
- razvijati ekološko gospodarenje šumama i šumskim prostorom s jednakim naglaskom na gospodarske i okolišne funkcije šuma
- osigurati zaštitu mreže staništa (NEM, Natura 2000) kao temeljnu ekološku infrastrukturu
- osiguranje gospodarenja životinjskim populacijama prema planovima upravljanja, usvojenima kroz javne rasprave
- mudro iskorištavati neobnovljive prirodne resurse s jasnim prelaskom na obnovljive prirodne resurse
- degradirana područja sanirati i promijeniti u funkcionalne elemente krajobraza
- proces usklađivanja zakonodavstva s propisima Europske unije
- izradu karte staništa i razvoja vlastite nacionalne klasifikacije staništa (NSK)
- razvoj središnjeg informatičkog sustava zaštite prirode,
- proglašenje ekološke mreže Republike Hrvatske (nacionalna ekološka mreža – NEM)
- priprema za proglašenje međunarodno ekološki značajnih područja kao hrvatskog dijela mreže NATURA 2000“³⁶
- Zaštita, očuvanje, održavanje i korištenje zaštićenim područjima u Hrvatskoj uređeni su Zakonom o zaštiti prirode (2020). Nacionalne kategorije baziraju se na u međunarodno priznate kategorije zaštićenih područja IUCN-a, a sva zaštićena područja upisuju se u Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti pri nadležnom Ministarstvu zaštite okoliša i energetike.
- Zakonom o zaštiti okoliša (2019) precizno su definirane i određene sve zaštićene kategorije u Republici Hrvatskoj:
- Nacionalni park je „prostorno, pretežito neizmijenjeno područje iznimnih i višestrukih prirodnih vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih ekoloških sustava“.

³⁶ Ibidem.:26.-27.

- Park prirode je „prostorno prirodno ili dijelom kultivirano područje s naglašenim estetskim, ekološkim, odgojno-obrazovnim, kulturno-povijesnim i turističko-rekreacijskim vrijednostima“.
- Strogi rezervat je „područje s neizmijenjenom ili neznatno izmijenjenom sveukupnom prirodom i namijenjen je isključivo znanstvenom istraživanju kojim se ne mijenja biološka raznolikost i izvornost prirode te ne ugrožavaju prirodni procesi“.
- Posebni rezervat je „područje u kojem je posebno izražen jedan ili više neizmjenjivih sastojaka prirode i ima osobitu znanstvenu važnost i namjenu. Može biti: botanički, zoološki, geološki, hidrološki i rezervat u moru“. Park-šuma je „prirodna ili zasađena šuma koja ima veliku pejzažnu vrijednost, a namijenjena je odmoru i rekreaciji“.
- Zaštićeni krajobraz je „prirodni ili kultivirani predio koji ima veliku estetsku ili kulturno-povijesnu vrijednost ili krajolik karakterističan za pojedino područje“.
- Spomenik prirode je „pojedinačni neizmijenjeni dio ili skupina dijelova žive ili nežive prirode koji ima znanstvenu, estetsku ili kulturno-povijesnu vrijednost. Može biti geološki, geomorfološki, hidrološki, botanički, zoološki lokalitet i dr.“
- Spomenik parkovne arhitekture je „umjetno oblikovani prostor (perivoj, botanički vrt, arboretum, gradski park, drvored, skupina i pojedinačno stablo) koji ima veliku estetsku, stilsku, umjetničku, kulturno-povijesnu ili znanstvenu vrijednost“.

Bitno je napomenuti kako Hrvatski sabor proglašava nacionalne parkove i parkove prirode, dok se Vlada Republike Hrvatske bavi proglašavanjem strogih i posebnih rezervata, a ostale kategorije proglašavaju županijske skupštine. Zaštićena područja u Hrvatskoj obuhvaćaju površinu od 7 457,31 km². U ovom radu bazirat ćemo se na nacionalne parkove u pogledu ekološkog turizma i to konkretno na Nacionalni park Brijuni.

Menadžment ima za zadatak pratiti aktivnosti u zaštićenom području kako bi se ustanovio napredak prema ciljevima. Monitoring se bavi procjenom fizičkih, kemijskih i bioloških pokazatelja glavnih elemenata okoliša (voda, tlo, zrak) u odnosu na nacionalne standarde ili se procjenjuje utjecaj posjetitelja i upravljačkih aktivnosti na prirodu. Zahvaljujući informacijama dobivenim monitoringom, menadžeri zaštićenih područja mogu donositi pouzdanije i kvalitetnije odluke o prirodnim resursima u takvim područjima.

„Predmet ekološkoga monitoringa:

1. Biološka raznolikost (kvaliteta staništa, lokacije različitih vrsta, brojnost populacije)

2. Krajobrazne promjene, uključujući estetske kvalitete i značajke
3. Promjene povijesnih i kulturnih dobara
4. Korištenje zemljišta i ljudske aktivnosti (prenamjena poljoprivrednog zemljišta za gradnju ili za golf igralište, korištenje šume u rekreacijske svrhe)
5. Učinci vanjskih činitelja na prirodne resurse ili na specifična staništa
6. Učinci upravljačke politike i programa u mjerama očuvanja zaštićenog područja³⁷

Svako se zaštićeno područje dijeli na manje prostorne jedinice, najčešće zvane zone. Takvim Zonama se nastoje uskladiti različiti interesi u zaštićenim područjima s ciljem postizanja zadanih ciljeva sa što je manje moguće sukoba oko gospodarskog korištenja prostora. Zoniranje definira što se može i ne može događati u različitim zonama parka u smislu upravljanja prirodnim dobrima, upravljanja kulturnim dobrima; ljudske upotrebe i koristi; korištenja od strane posjetitelja i doživljaja; objekata i razvoja parka; održavanja i djelovanja. Režimi zaštite koji se provode u zonama nisu jednaki za sve zone već se prilagođavaju posebnostima svake zone.

Zoniranje je preduvjet za učinkovito upravljanje zaštićenim područjem jer se njime uspostavlja podjela područja prema određenim kriterijima, koja u prvom redu mogu biti:

- ekološka (npr. izdvajanje dijelova izvorne prirode/divljine)
- funkcionalna (npr. izdvajanje šumskih, lovnih ili rekreacijskih područja).³⁸

Ekološka područja odnose se na osjetljiva područja koja zahtijevaju visoku razinu zaštite u kojoj nije dopušteno funkcionalno korištenje tim područjem, a funkcionalna područja predstavljaju područja u kojima je do određene razine (ovisno o kojem je području riječ) dopušteno rekreacijsko korištenje područjem.

Sustav zoniranja razvio se u okviru projekta KEC (Karst Ecosystem Conservation project) u koji su hrvatski parkovni stručnjaci ocijenili najprimjerenijim za hrvatske nacionalne parkove i parkove prirode. Takav Sustav čine zone:

³⁷ Martinić, 2010: 120–121

³⁸ Martinić, 2010.:138.

- stroge zaštite – „uključuje područja visoke prirodne i/ili kulturne vrijednosti i velike važnosti očuvanja u kojima nije nužna ili je nužna samo minimalna ljudska intervencija, npr. povijesno važne lokacije, važna staništa, endemične i ugrožene vrste“.
- aktivne zaštite – „predstavlja područje očuvanja visokih vrijednosti prostora gdje su predviđene značajke upravljačke aktivnosti s ciljem očuvanja, obnove i zaštite. Ova zona predstavlja područja koja bi bez aktivnog upravljanja promijenila ili izgubila svoje glavne značajke i u smislu biološke raznolikosti i u smislu karakteristika krajobraza.“
- korištenja – „predstavlja kompromis između ciljeva očuvanja zaštićenog područja i korištenja prostora za druge djelatnosti i u njoj se moraju primjenjivati načela održivog korištenja u svim ljudskim aktivnostima, na način da se ne ugroze primarni ciljevi očuvanja zaštićenog područja“. Može se podijeliti na naseljene ili 43 urbane zone, zone tradicionalne poljoprivrede, zone rekreacije ili zone turističke infrastrukture.
- Tampon-zona (ili buffer/prijelazna/utjecajna) – „obično se protežu izvan granica zaštićenog područja ili između različitih zona unutar područja, a namjena im je ublažavanje utjecaja na važne dijelove zaštićenih područja. One se određuju sukladno potrebi smanjenja utjecaja, a upravljanje i nadzor zona na vanjskim granicama zaštićenih područja mogu biti posredno ostvareni putem sporazuma s trećim stranama (vlasnicima i korisnicima okolnog prostora) ili putem prostornog planiranja“³⁹

4.2 Financiranje zaštićenog područja

Prema Zakonu o zaštiti prirode (2020., članak 132.), „sredstva za rad javnih ustanova i obavljanje djelatnosti [...] osiguravaju se iz:

- državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave,

³⁹ Očuvanje krških ekosustava, 2005

- prihoda od korištenja zaštićenih dijelova prirode,
- prihoda od naknada,
- drugih izvora utvrđenih ovim Zakonom i posebnim propisima“.

Osim proračunskih sredstava, u praksi za financiranje zaštićenih područja koristi se i sredstvima koja se dobivaju iz sustava naknada koje se plaćaju izravno ustanovi.

„Ostali oblici financijske potpore neophodne za upravljanje zaštićenih područja trebali bi se, kao što je to praksa širom svijeta, temeljiti na aktivnostima fondova i zaklada različitih agencija, nevladinih organizacija ili strukovnih društava. Osnovni principi rada takvih agencija i organizacija su strogi kriteriji i pravila u prikupljanju sredstava te transparentnost u njihovu raspoređivanju.“⁴⁰ Parkovne su uprave dužne nadležnom ministarstvu dati na uvid godišnji program rada s financijskim planom za sljedeću godinu. Na temelju toga dokumenta ministarstvo raspodjeljuje financijska sredstva iz državnog proračuna u svrhu nacionalnih parkova.

⁴⁰ Martinić, 2010.:196..

5. EKOLOŠKI TURIZAM NA PRIMJERU NACIONALNOG PARKA BRIJUNI

Duž zapadno istarske obale postoji nekoliko skupina otoka, no svakako najzanimljivija je, najveća brijunska skupina od 14 otoka, otočića i hridi sa ukupnom površinom 3395 ha, od čega na morski dio otpada 2651,7 ha, dok površina svih otoka iznosi 743,3 ha. Dužina svih je otočnih obala 46,82 km, a dužina morske granice 22,93 km. Sadašnje granice Nacionalnog parka Brijuni utvrđene su još 1999. Najrazvedeniji otoci NP su otoci Veliki Brijun (25,9 km) i Mali Brijun (8,3 km). Otoci koji čine NP jesu: Veliki Brijun, Mali Brijun, Vanga (Krasnica), Sveti Jerolim, Kozada, Vrsar, Gaz, Pusti otok (Madona), Galija, Obljak, Grunj, Supin, Sveti Marko, Supinić.⁴¹

Slika 2 NP Brijuni Izvor: <https://www.np-brijuni.hr/hr/brijuni/opci-podatci-1/brijuni-u-brojkama>

⁴¹ Nacionalni park Brijuni, dostupno na <https://www.np-brijuni.hr/hr/brijuni/opci-podatci-1/brijuni-u-brojkama>, pogledano 20.06.2023.

Na otocima prevladava vapnenac kredne starosti na kojemu je mjestimično razmjerno debeli sloj karbonatnog smeđeg tla ili crljenice. Kamen je bijele boje, lako lomljiv, mramorne strukture te obiluje glinom i kremičnom kiselinom. Tvrd je i daje odličan građevni materijal.⁴² Klima je na Brijunima blaga, mediteranska s mnogo sunca i topline te dosta vlage u zraku, što omogućuje razvoj bujne vegetacije i ugodan boravak na otočju. Brijuni su klimatski dio sjevernog Sredozemlja i nose obilježja zapadno istarske obale s razmjerno visokom vrijednošću relativne vlage u zraku (76 %). Srednja godišnja temperatura iznosi 13,9 °C, prosječna godišnja količina oborina 817 mm, dok je godišnji prosjek sati osunčana oko 2350. Zimi se prosječna temperatura zraka kreće oko 6,3 °C, u proljeće 12,2 °C, ljeti 22,2 °C, dok u jesen iznosi 14,8 °C. Temperatura mora kreće se ljeti između 22 i 25 °C, a temperatura zraka oko 23 °C.⁴³ Svojim karakterističnim parkovno pejzažnim oblikovanjem, Brijuni danas privlače mnoge posjetitelje. Krajobraz Brijuna se tijekom povijesti uvelike mijenjao, a svoj današnji izgled Brijuni dobivaju krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kada ovdje dolaze Paul Kupewieser i šumar Alojz Čufar. U to vrijeme Brijuni su bili nadasve negostoljubivo područje zaraženo malarijom. U samo nekoliko godina transformirali su se u pitomi krajolik s blagim uzvisinama i prostranim livadama uz morsku obalu koje često završavaju šljunkovitim plažama i razmjerno plitkim uvalama. Razvedenost obale pojačana je reljefnom dinamikom. Cijeli arhipelag karakteriziraju blaga uzvišenja, koja se nastavljaju na jako razvedenu obalu pulskog akvatorija.

NP Brijuni je sasvim sigurno specifičan po mnogočemu; od slojevite i bogate povijesti i razvoja otočja do ekoloških interakcija koje se još i danas odvijaju na ovim prostorima. Jelenska divljač unesena početkom 20. st. se sve do nedavno gotovo nekontrolirano razmnožavala i činila velike štete na kopnu. Prekomjerni brst onemogućavao je rast i razvoj mnogih biljaka, utjecao je na gubitak mnogih životinjskih vrsta i eroziju tla. Utjecaj na sustav imao je i paun (*Pavo sp.*) koji je također unesen u 20. stoljeću i sasvim se prilagodio ovom podneblju. Na Brijunima je privremeno obitavalo i niz unesenih egzotičnih vrsta, koje su dijelom živjele u kavezima ili ograđenim prostorima, a dijelom i slobodno, uglavnom na Velikom Brijunu. Dovodio ih je od 1912. godine Carl Hagenbeck (1844.-1913.), vlasnik tada poznatog Zoološkog vrta kraj Hamburga. Hagenbeck je na Velikom Brijunu uz Zoološki vrt osnovao i stanicu za prilagođavanje (aklimatizaciju) životinja (ujedno i karantensku stanicu) prije otpremanja u zoološke vrtove Europe. Kasnije, za vrijeme predsjednika Josipa Broza Tita, egzotične

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

životinje su stizale uglavnom kao darovi iz prijateljskih prekomorskih zemalja. Nažalost za čitavu aktivnost Zoološkog vrta nedostaje dokumentacija, a sačuvani preparati su zbog povijesnih okolnosti također većinom bez potrebne dokumentacije. Danas preživjeli potomci zebri i indijskih goveda koji su došli na Brijune obitavaju u Safari parku, kao i jedna ljama, slonica Lanka, kamerunske koze te nojevi. Strane vrste više se ne unašaju na područje Brijuna.⁴⁴

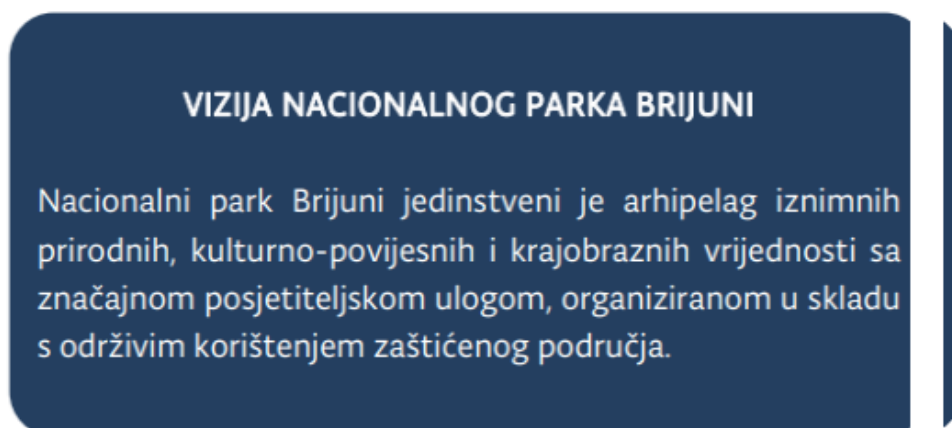
Budući da Nacionalne parkove u Hrvatskoj država ne financira u potpunosti, pa se tako i NP Brijuni financira od turističke djelatnosti, i ostalih.

Nacionalnim parkom Brijuni upravlja Javna ustanova sa sjedištem na Brijunima – Pula, a sam osnivač Javne ustanove Nacionalnog parka Brijuni je Vlada Republike Hrvatske. Djelatnost Javne ustanove je zaštita, očuvanje, održavanje, promicanje i korištenje nacionalnog parka u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara te nadzor nad provedbom uvjeta i mjera zaštite prirode na području kojim upravlja. Javna ustanova obavlja i druge djelatnosti koje služe za obavljanje osnovne djelatnosti zaštite prirode, i to: ugostiteljsku djelatnost, muzejsku djelatnost, skrb o zaštiti kulturne baštine na području Nacionalnog parka Brijuni, uzgoj autohtonih pasmina domaćih životinja, uzgoj, povrća, cvijeća, ukrasnog bilja i sadnog materijala, trgovinu na malo te izdavačku djelatnost. Unutarnje ustrojstvo i djelatnost Ustanove određeno je Statutom Javne ustanove Nacionalni park Brijuni te Pravilnikom o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Javne ustanove Nacionalni park Brijuni. Javnom ustanovom upravlja Upravno vijeće od pet članova koje imenuje ministar zaštite okoliša i energetike. Upravno vijeće donosi statut javne ustanove (uz suglasnost Ministarstva zaštite okoliša i energetike), plan upravljanja i godišnji program zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenog područja (uz prethodno mišljenje Hrvatske agencije za okoliš i prirodu i suglasnost Ministarstva zaštite okoliša i energetike) i prati njegovo izvršavanje. Osim toga donosi i poslovnik o svom radu, godišnji financijski plan javne ustanove i godišnji obračun, raspisuje javni natječaj za izbor ravnatelja javne ustanove, stručnog voditelja, glavnog čuvara prirode, čuvara prirode i čelnike unutarnjih ustrojstvenih jedinica i provodi ostale aktivnosti definirane člankom 134. Zakona o zaštiti prirode (NN 80/13).⁴⁵

⁴⁴ NP Brijuni, dostupno na: file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20(3)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf

⁴⁵ NP Brijuni, dostupno na: file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20(3)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf

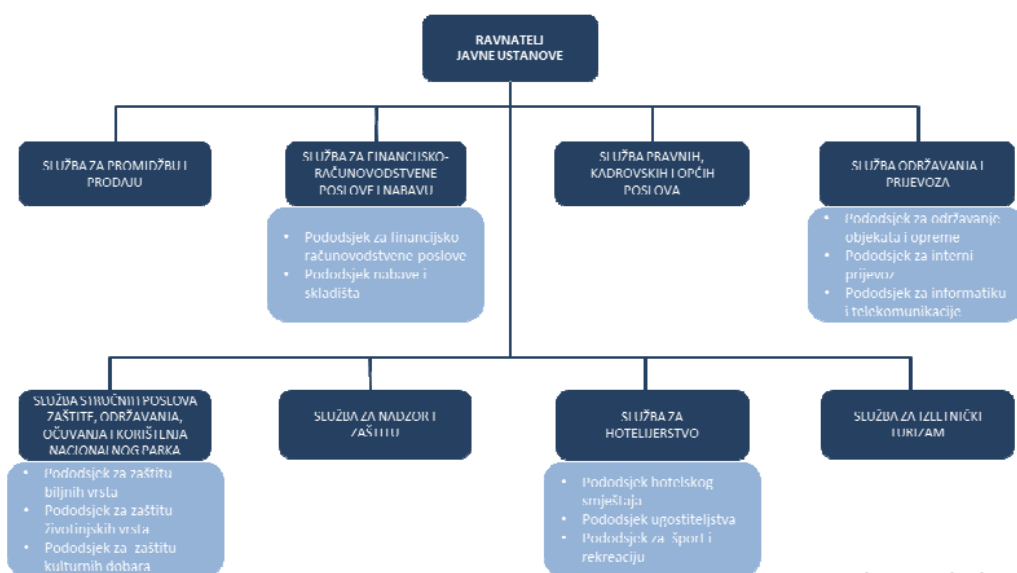
U nastavku na Slici prikaz vizije NP Brijuni.

Slika 3 Vizija NP Brijuni, dostupno na: [file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20\(3\)/plan upravljanja np brijuni 2016 2025g.pdf](file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20(3)/plan%20upravljanja%20np%20brijuni%202016%202025g.pdf)

U nastavku na slici 4. Prikazana je shema unutarnjeg ustrojstva NP Brijuni.

..

Slika 4 Shema unutarnjeg ustrojstva NP Brijuni

5.1 Zone nacionalnog parka Brijuni

U tablici u nastavku prikazat ćemo Strukturu. površina NP Brijuni prema vrstama korištenja.

Tabela 1 Vrste površina NP Brijuni

VRSTE/TIPOVI POVRŠINA
Središnja zona Veliki Brijun
Posjetiteljski prostori
Cestovne prometnice
Luke i pristaništa
Posebni rezervati
Arboretum
Rezervat šumske vegetacije
Posebni poljodjelski prostori
Ostali prirodni prostori
Zona rezidencijalnog turizma
Zona posebne turističke ponude
Rezervat u moru

Izvor: Vlastita izrada:

<https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/Planovi/PPBrijuni//povrsine1.html>

Zoniranje zaštićenog područja je jedan od osnovnih alata u planiranju korištenja i upravljanja prostorom. Postupkom zoniranja zaštićenih područja definira se postojeće i planira buduće korištenje prostora u cilju očuvanja prirodne i kulturne baštine. Zone su u rasponu od stupnja zone stroge zaštite gdje nije dozvoljen gotovo nikakav ljudski utjecaj pa do zone korištenja gdje prirodni prostor unutar zone može biti znatno promijenjen. Važno je napomenuti da navedeni stupnjevi ne impliciraju vrijednost područja, već odražavaju potrebe za upravljanjem zaštićenim područjem u svrhu očuvanja sveukupne biološke, geološke i krajobrazne raznolikost. Područje Parka podijeljeno je u tri osnovne zone i nekoliko pod zona. Svaka zona definira način korištenja te dozvoljene i nedozvoljene aktivnosti. Prilikom donošenja zona

nastojalo se da granice budu što lakše definirane, prepoznate na terenu, tako da se korisnici prostora, posjetitelji i nadzornici mogu što lakše snalaziti gdje se nalazi koja zona. Istovremeno zone nisu donesene nasumično već je njihov položaj rezultat promišljanja i saznanja o prostoru kojeg definiraju te ciljeva zaštite. Zone su usklađene s nacionalnim kategorijama zona zaštićenih područja.

- ZONA STROGE ZAŠTITE obuhvaća područja velike prirodne vrijednosti čije je očuvanje od iznimne važnosti i koja ne zahtijevaju nikakve ili samo iznimne intervencije. Cilj upravljanja područjem ove zone jest očuvanje prirodnih procesa i staništa te njihovih sastavnica. U ovoj zoni su zabranjeni svi tipovi ekstrakcije prirodnih resursa. Također nisu dopuštene intervencije u prostoru (osim u iznimnim okolnostima) niti bilo kakva modifikacija prostora. Iznimno dopuštene intervencije u prostoru uključuju lokaliziranje požara, uklanjanje invazivnih alohtonih vrsta, saniranje šteta nastalih prilikom havarija, u skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode. Zonu stroge zaštite podijeljena je na dvije pod zone, 1a i 1b.
- 1a - Zona vrlo stroge zaštite. U ovoj zoni nisu dozvoljene nikakve aktivnosti osim monitoringa i znanstvenih istraživanja. Zonom su obuhvaćeni predio Ribnjak na Velikom Brijunu, otočići Supin, Supinić, Grunj i Sv. Marko te dio mora od rta Kozlac do rta Kamnik na Velikom Brijunu i dio mora kojeg obuhvaća poligon koji ide od rta Hlibine na Malom Brijunu, oko Supina, Supinića i ide do rta Pisak na Malom Brijunu. Ovo su područja važna za gniježđenje ptica, mrijest riba i razmnožavanje i život drugih morskih i kopnenih organizama. Važno je da se na ovim područjima nesmetano odvijaju biološki i ekološki procesi kako bismo sačuvali staništa i vrste.
- 1b - Zona stroge zaštite. U ovoj zoni na kopnu nisu dozvoljene nikakve aktivnosti osim istraživanja, monitoringa i posjećivanja uz vodstvo stručnog vodiča. Na moru je dozvoljeno ronjenje autonomnim ronilačkim aparatom isključivo uz pratnju stručnog vodiča ili koncesionara na točno definiranim i označenim lokacijama. Ronjenje na dah, kupanje i posjećivanje je regulirano i dozvoljeno uz posebne propise, a plovidba je regulirana i ograničena. Nesmetana plovidba je dozvoljena samo službama Parka, HV-u te policiji, ribarskoj inspekciji i Plovputu prilikom održavanja signalizacije na moru i kopnu. U dijelu akvatorija koji se proteže od zapadne obale Velikog Brijuna i južnog djela oko rta Penede do djela akvatorija koji ide s vanjske strane otoka Vrsara, Krasnice i Grunja, pa sve do rta Kadulje na Malom Brijunu je prisutna posebna regulacija plovidbe s obzirom na rezidencijalni dio kojeg obuhvaća, a kojeg čuva HV (označeno

plavom linijom na karti). Na kopnu ova zona obuhvaća predio Saline koji je ograđen ogradom te otoke Vrsar i Pusti. Na moru obuhvaća veći dio akvatorija.

- **ZONA USMJERENE ZAŠTITE** obuhvaća područja velike važnosti za očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka. Cilj upravljanja područjem ove zone jest: - očuvanje prirodnih procesa i staništa (kopnena, vodena i morska) te njihovih sastavnica, - očuvanje krajobraza tj. antropogeno uvjetovanih ekosustava i njihove biološke raznolikosti te kulturne baštine područja. Zona usmjerene zaštite na moru je definirana kao posebna zona gdje je dozvoljen rekreativni ribolov oko otoka Sv. Jerolima i Kozade. Ribolov je ovdje reguliran posebnom Odlukom Ravnatelja ustanove i dopušten uz kupljenu dozvolu. Kako je ovo bilo tradicionalno područje gdje se lokalno stanovništvo i kupalo, u ovoj zoni je dozvoljeno kupanje uz plaćenu naknadu. Regulirane su i druge aktivnosti u ovoj zoni. Sidrenje je dozvoljeno samo malim plovilima, a neškodljiv prolaz bez zaustavljanja plovilima putem između obala Sv. Jerolima i svjetleće plutače na rtu Rankun, kao i neškodljiv prolaz bez zaustavljanja dijelom akvatorija između otoka Sv. Jerolim i Kozada. Ronjenje s autonomnim ronilačkim aparatom dozvoljeno je isključivo uz pratnju stručnog vodiča ili koncesionara na točno definiranim i označenim lokacijama. Ronjenje na dah je dozvoljeno, a ostali oblici sporta i rekreacije su ograničeni na one neškodljive za morske organizme i staništa. Drugo područje zone usmjerene zaštite na moru je ispred rta Garne. Ovo područje je uspostavljeno isključivo za potrebe sidrenja brodova koji ne mogu uploviti u luku Velikog Brijuna. Osim sidrenja ovdje vrijede sva pravila kao i u 1b zoni. Zona usmjerene zaštite na kopnu obuhvaća veći dio Velikog i Malog Brijuna te svih ostalih otoka koji nisu u prvoj zoni (Krasnica, Jerolim, Kozada, Obljak, Gaz i Galija). Ova područja je dozvoljeno posjetiti, ali na njima su regulirane sportske i rekreativne aktivnosti na one koje ne mogu ugroziti prirodne i kulturne vrijednosti.
- **ZONA KORIŠTENJA** u pravilu obuhvaća područja niže vrijednosti za očuvanje i/ili područja gdje je tradicionalno prisutan određeni stupanj korištenja. Cilj upravljanja područjem ove zone jest održivo korištenje prostora, u skladu s ciljevima očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti područja. Na Brijunima su zonom korištenja obuhvaćena zemljišta s građevinama, luke, privezišta, područja intenzivnog korištenja, poljoprivredna zemljišta, golf igralište i ostali sportski tereni, kupališta i sl. Ta je zona svojevrsan kompromis između korištenja i zaštite područja, a njezino korištenje je u

skladu s načelima održivog razvoja, bez narušavanja svrhe zaštićenog područja i ugrožavanja ciljeva očuvanja definiranih u planu upravljanja.⁴⁶

Tabela 2 Udio površine pojedinih zona NP Brijuni

Javna Ustanova Nacionalni park Brijuni			
UDIO POVRŠINA POJEDINIH ZONA			
ZONE - KOPNO		ha	%
1a	Zona vrlo stroge zaštite	5	0,68
1b	Zona stroge zaštite	22	2,99
2	Zona usmjerene zaštite	552	75,10
3	Zona korištenja	156	21,23
Ukupno - kopno		735*	100,00
ZONE - MORE		km ²	%
1a	Zona vrlo stroge zaštite	127	4,77
1b	Zona stroge zaštite	2.217	83,19
2	Zona usmjerene zaštite	311	11,67
3	Zona korištenja	10	0,38
Ukupno - more		2.665*	100,00

*napomena: * ukupna površina se razlikuje od površine definirane Prostornim planom jer su ovdje površine pojedinih zona mane iz zonacije parka napravljene u ArcGIS-u. U prostornom planu površina kopna je 743,30 ha, a površina mora 51,70 ha.*

Izvor: [file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20\(3\)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf](file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20(3)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf)

Moramo napomenuti kako nisu sve aktivnosti dostupne u svim zonama, stoga u sljedećoj Tablici prikazat ćemo dozvoljene aktivnosti po zonama.

⁴⁶ Ibidem

Tabela 3 Dozvoljene aktivnosti po zonama NP Brijuni

Aktivnosti	1 Zona stroge zaštite		2 Zona usmjerene zaštite	3 Zona korištenja
	1a Zona vrlo stroge zaštite	1b Zona stroge zaštite		
Istraživanje	✓	✓	✓	✓
Ronjenje SCUBA	X	R	R	X
Ronjenje s maskom	X	R	R	X
Sidrenje	X	X	R	X
Plovidba	X	R	✓	✓
Kupanje	X	R	R	X
Ribolov	X	X	R	X
Privezivanje	X	R	R	✓
Morski kajak	X	R	R	✓
Posjećivanje	X	R	✓	✓
Tradicionalne poljodjelske aktivnosti	X	X	✓	✓
Sport i rekreacija	X	X	R	✓

Activat
Go to Set

Izvor: [file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20\(3\)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf](file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20(3)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf)

5.2 Turistička ponuda

Zuffarov vrt (Povrtnjak) je ograđeno područje neposredno iza hotela Neptun, ukupne površine 1,8 ha. Tu je zasađen voćnjak s autohtonim voćnim sortama smokve, nara, oskoruše, maslina i dr. Voćnjak je osmišljen kao kolekcijski nasad voćaka u kojem su zasađene deklarirane voćne

vrste i tipovi s ciljem zaštite i promocije autohtonog genofonda voćnih vrsta istarskog podneblja. Važno je istaknuti da su u spomenutom području zasađeni i klonovi tzv. „Stare masline“.

Brijunski mediteranski vrt je područje u blizini centra površine 1,9 ha. Nekada šumski rasadnik, danas je pejzažni park (vrtna atrakcija) namijenjen posjećivanju, prezentiranju brijunske flore, edukaciji i organiziranju raznih manifestacija. Vrt je u oblikovnoj osnovi koncipiran od 23 oblikovne plohe koje su šetnicama i travnjačkim površinama skladno uklopljene u jedinstvenu tehnološku pejzažnu cjelinu. Trenutno je na 23 plohe stilski uklopljeno 169 biljnih vrsta mediteranskog vegetativnog područja i egzota.

U Cvijetnjaku se na 0,83 ha uzgaja i prezentira sobno i balkonsko bilje koje se koristi za ukrašavanje hotela, vila i posjetiteljskih objekta u sklopu JU NP Brijuni. Vinogradi, nasad agruma i vinski podrum se nalaze na Krasnici (Vangi). Osim što je Vanga zanimljiva kao nekadašnja Titova rezidencija, s biološkog aspekta plijeni pažnju visoka mediteranska makija. Još u Titovo vrijeme na Vangi je prokrčen dio šume i zasađen vinograd. Danas u vinogradu površine 0,64 ha, kojim upravlja Državni ured za upravljanje državnom imovinom, nalazimo sorte malvazije istarske, muškati žuti i merlot. U produžetku vinograda nalazi se i potpuno opremljen vinski podrum za preradu grožđa i proizvodnju raritetnih vina te arhiva vina.

S obzirom na to da od proglašenja Brijuna nacionalnim parkom nije bilo lova, jelenska se divljač na Velikom i Malom Brijunu previše umnožila i danas stvara velike probleme na travnjačkim površinama i u šumskom ekosustavu. U cilju zaštite i očuvanja posebnosti otočja te odgovornog i održivog gospodarenja s divljači u Parku, 2011. god. izradio se „Program zaštite divljači u Nacionalnom parku Brijuni“ za razdoblje od 2011. do 2021. godine. Ovim Programom Javna ustanova nastoji smanjiti broj alohtone divljači i nastoji uspostaviti ravnotežu održivosti biljnog i životinjskog svijeta.

Safari park, Fazanerija i Etno park 2011. godine registrirani su kao Zoološki vrt Brijuni. Na sjeveru otoka Veliki Brijun 1978. godine, u ograđenom prostoru veličine 13,75 hektara, osnovan je „Safari park“ u kojem su nastanjene egzotične životinje koje je Josip Broz Tito primao na dar. U okviru parka danas je ostao određeni broj potomaka tih životinja (uglavnom egzota). Cilj „Etno parka“ je očuvati i prezentirati autohtone pasmine domaćih životinja istarskog i hrvatskog podneblja koje danas polako padaju u zaborav i prijeti im izumiranje. Tako su danas uz zebre, indijsko govedo, slona, noja i ljamu u Safari parku prezentirane

posjetiteljima i istarska ovca pramenka, istarski i dalmatinski magarac, koza, zagorski puran, istarsko govedo i dr. u Etno parku.

Tek nekoliko stotina metara udaljen od centra Velikog Brijuna, smješten je park ptica u kojem obitavaju egzotične ptičje vrste i također su svojevremeno neke od njih bile poklonjene Titu. Od važnijih vrsta valja istaknuti žutokukmastog kakadua (*Cacatua galerita*) poznatijeg kao Koki, aru te paunove. U sklopu parka ptica uzgajaju se i autohtone vrste peradi (kokoš hrvatica i zagorski puran).

Bogata kulturno-povijesna baština, osobe koje su obilježile Brijune, jedinstvena priroda i krajobraz sa svojim specifičnostima, ugodna klima te proglašenje otočja i pripadajućeg mora nacionalnim parkom, temelj su na kojem se danas gradi turističko posjećivanje Brijuna.

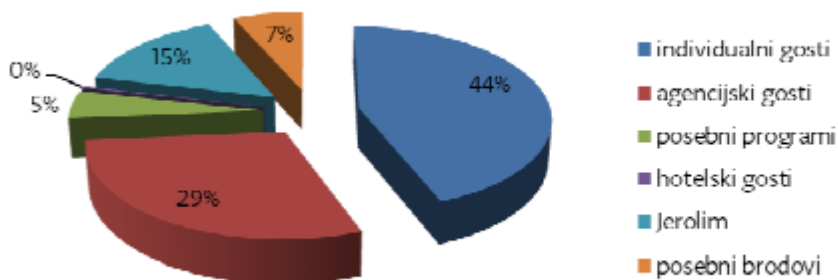
Smještajni objekti u Nacionalnom parku Brijuni su: hotel Istra s depadansom Neptun, objekti „Karmen“, „Jurina“ i „Franina“ te kuće za odmor - vile Primorka, Lovorka, Dubravka, Magnolija, Borika i Fažanka. U sklopu hotela su restoran Neptun i a la carte restoran „Galija“, a od ostalih ugostiteljskih objekata caffè bar „Školjka“, bistro „Saluga“ te bar „Sony & Lanka“. U hotelu Istra nalazi se kongresna dvorana (cca 250 mjesta) te 4 manja prostora za sastanke. U smještajnim kapacitetima tijekom pred- i posezone održavaju se brojni kongresi, skupovi i sastanci, a tijekom ljetnih mjeseci u njima borave uglavnom odmorišni gosti. Prodaja kapaciteta se vrši putem službe prodaje JU NP Brijuni, direktno i posredstvom turističkih agencija. Najviše noćenja ostvare domaći gosti, a od stranih gostiju najbrojniji su Talijani i Slovenci te gosti iz regije i Rusije. Značajni segment posjećivanja NP Brijuni su i nautičari koji su prisutni u luci Veliki Brijun i Mali Brijun od Uskrsa do početka listopada. JU NP Brijuni se sama brine za smještajne kapacitete i cijeli segment hotelijerstva što uvelike otežava obnovu dotrajalih i starih hotela i vila.

5.3 Posjetitelji NP Brijuni

Nacionalni park Brijune posjećuju razni tipovi gostiju od onih koji tamo provedu tek nekoliko sati, gosti hotela koji se zadržavaju po nekoliko dana i nautičari koji dolaze svojim plovilima. Služba za izletničku djelatnost prodaje, organizira i provodi vođenje i prihvata posjetitelja u Nacionalnom parku. Ulazni punkt je gat u luci Fažana. U Fažani se nalazi

agencija Nacionalnog parka Brijuni, gdje se provodi prodaja ulaznica i gdje su dostupne sve informacije vezane za posjećivanje Nacionalnog parka. Posjetiteljima se nude razni programi u sklopu kojih mogu posjetiti otok Veliki Brijun. Klasičan obilazak Velikog Brijuna u pratnji vodiča traje 4 sata i uključuje obilazak turističkim vlakom i upoznavanje posjetitelja s njegovom bogatom poviješću te kulturnom i prirodnom baštinom. Također u ponudi je i obilazak arheoloških lokaliteta u sklopu arheološke ture, obilazak edukativne podvodne staze u uvali Verige te obilazak biciklističko-pješačke Staze dobrih vibracija. Osim ovih posjetiteljskih programa, tijekom ljetnih mjeseci povremeno je u ponudi i filmski program u ljetnom kinu, mogućnost obilaska edukativne staze Zelenikovac i mnogih drugih tematskih edukativnih tura postavljenih diljem otoka Veliki Brijun. Tematske ture zamišljene su tako da ih posjetitelji samostalno obilaze uz pomoć interaktivnog vodiča očitavajući QR kodove (postavljene na tablama) putem kamere na mobilnom telefonu. Još jedan značajan oblik turizma koji je u ponudi je i ronilački turizam, međutim taj se oblik turizma odvija putem ovlaštenih koncesionara i na strogo određenim lokalitetima.

U nastavku rada Grafikon 1. Prikazuje strukturu posjetitelja NP Brijuni.

Grafikon 1 Struktura posjetitelja, Izvor: [file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20\(3\)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf](file:///D:/New%20folder%20-%20Copy%20(3)/plan_upravljanja_np_brijuni_2016_2025g.pdf)

Ustanova organizira i specijalne programe posjećivanja, tematske programe (arheološki lokaliteti, biljni i životinjski svijet, paleontološki nalazi i sl.), razgled otočja biciklima, elektromobilima i specijalnim vozilima.⁴⁷

⁴⁷ Ibidem.

U nastavku Tablica 4. sa turističkim pokazateljima za Brijune za 2021. godinu.

Tabela 4 Turistički pokazatelji za 2021. godinu

..

Turistički pokazatelji NP Brijuni 2021 Ukupno					
NOĆENJA	2019	2021 plan	2021	index 2021/plan 2021	index 2021/2019
broj noćenja	39.018	44.190	45.107	102	116
prihod u kn	16.395.470*	16.950.000	17.535.842	103	107
IZLETI	2019	2021 plan	2021	index 2021/plan 2021	index 2021/2019
broj izleta	184.285	157.450	164.882	89	89
prihod u kn	19.886.339	17.800.000	19.170.672	108	96
NAUČARI	2019	2021 plan	2021	index 2021/plan 2021	index 2021/2019
broj plovila	2082	2.035	2.410	118	116
prihod u kn	2.915.779*	3.500.000	3.149.929	90	108
PRIHOD ODJELA HRANA I PIĆE	2019	2021 plan	2021	index 2021/plan 2021	index 2021/2019
broj noćenja	39.018	44.190	45.107	102	116
prihod u kn	11.251.702	10.145.000	10.246.152	101	91

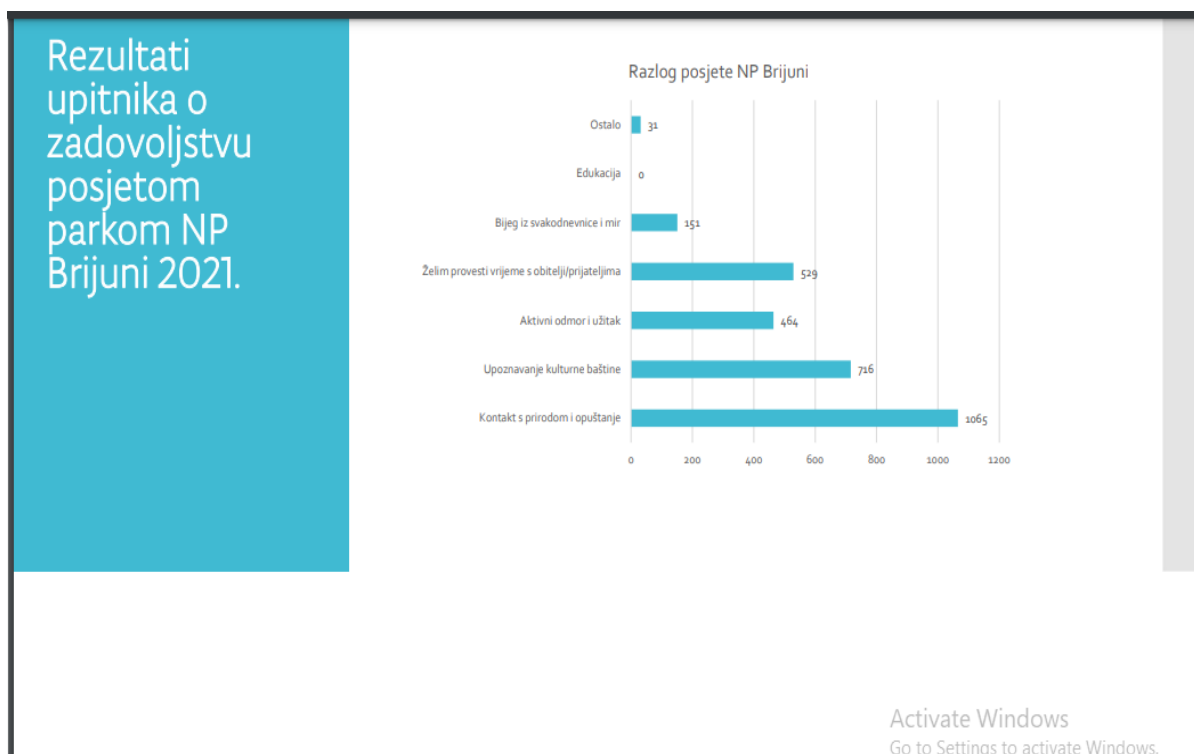
Izvor: ./New%20folder%20-

%20Copy%20(3)/marketing_plan_javne_ustanove_nacionalni_park_brijuni_za_2022g.pdf.

Iz tablice 4 je vidljivo kako se nakon pandemije, u 2021. Bilježi porast broja noćenja u NP Brijuni.

U tablici 5. Prikazani su rezultati istraživanja posjetitelja NP Brijuni o razlozima dolaska.

Tabela 5 Razlog dolaska posjetitelja

Iz tablice možemo uočiti kako su priroda i opuštanje najčešći razlog dolaska na Brijune.

5.4 Promidžba i akcijski plan nacionalnog parka Brijuni

Aktivnosti koje se kontinuirano provode, a s ciljem što bolje prezentacije Parka i njegovih sadržaja, su izrada knjige standarda kojom se definira vizualni identitet te izvedbena rješenja primarnih i ostalih sredstava komunikacije, redizajn i redovito održavanje web stranica kao i web pozicioniranje kako na hrvatskim stranicama tako i na stranim pretraživačima koristeći karakteristične tehnike za to područje. Oglašavanje u zemlji i inozemstvu, slanje newslettera te sponzorirane reportaže važan su dio promidžbe. Veliki značaj se pridaje tiskanju promotivnih materijala (letci, prospekti, brošure, knjige, CD-i, foto monografije, baneri i sl.), organizaciji prezentacija, posjetu sajmovima, a osobito postavljanju informativnih tabli kako u samom Parku tako i van njega. Reklamne ploče postavljene su u Istri na graničnim prelazima sa Slovenijom te u turističkim središtima Istre kao što su Poreč, Rovinj, Novigrad,

Umag, Pula, Rabac, Fažana. Svake godine obnavlja se digitalna fototeka i povećava izbor brijunskih suvenirna. Radi što svrsishodnijeg održavanja kontakta s javnošću pravodobno se šalju priopćenja o događanjima na Brijunima. Ustanova tiska i interni glasnik pod nazivom „Brijunski glasnik“, a u suradnji sa županijskom Turističkom zajednicom te Hrvatskom turističkom zajednicom organizira se prihvata stranih novinara kako bi im se prezentirale sve prirodne i kulturno-povijesne vrijednosti Brijuna te održivog razvoja turizma u Nacionalnom parku

Tijekom 2021. Izrađeni su , u okviru projekta NRB, dokumenti koji će utjecati na razvoj NP Brijuni kao poželjne destinacije u segmentu prirode, smještaja i posjećivanja :

- Studija upravljanja posjetiteljima iz NRB
- Interpretacija baštine – priručnik
- Integrirana komunikacija i dizajn
- Branding strategija NP Brijuni
- Priručnik kriznog komuniciranja

Ciljevi koje NP ističe u Marketing planu za 2022.godinu jesu:⁴⁸

- S obzirom na situaciju za očekivati je da će i u 2022. fokus u oglašavanju biti na individualne automobilske goste iz zemlje i okruženja (Slovenija, Austrija, Srbija, Južna Njemačka, Slovačka, Češka, Poljska).)
- U segmentu smještaja 2 tipa odmorišnih gostiju: gosti na dužem boravku , te individualni gosti koji se vraćaju više puta godišnje.)
- U segmentu izleta cilj je poticati ponovni dolazak gostiju koji su već posjetili Brijune kroz posjetu događanjima, kulturnim sadržajima na otoku, kupanju na otoku i sl.
- Oglašavanje – fokus u oglašavanju na Hrvatsko tržište i zemlje iz okruženja – Slovenija, Austrija, Južna Njemačka, Italija; segment Izleta -gosti u regiji tijekom ljetnih mjeseci
- Mali Brijun – oglašavanje edukacijskih sadržaja za škole, vrtiće.

⁴⁸ :/New%20folder%20-%20Copy%20(3)/marketing_plan_javne_ustanove_nacionalni_park_brijuni_za_2022g.pdf.

- Prilagodba postojećeg web-a kroz razdvajanje komercijalnog dijela od klasičnih informacija o prirodnim i kulturnim vrijednostima NP s ciljem olakšanja korisničkog iskustva
- Aplikacija Mali Brijun
- Društvene mreže – edukacija o prirodnim i kulturnim vrijednostima NP , te promocija kao podrška prodaji
- PR – strategija nastupa NP Brijuni kao posjetiteljske i odmorišne destinacije novim ključnim tržištima
- Prodajne i promotivne akcije i paketi
- Implementacija održivih praksi u tekuće poslovanje Hotelijerstva i Izleta
- Volonterski centar NP Brijuni

ZAKLJUČAK

Današnji su turisti sve zahtjevniji i sve informiraniji. Oni od putovanja traže atraktivnosti, mir, personaliziran/individualan pristup i odmor u skladu s prirodom. Zbog takvih potreba turista došlo je do razvoja selektivnih oblika turizma, u koje između ostalih spada i ekološki turizam. Ekološki turizam kao takav specifična je vrsta turizma koja se odnosi na zaštićena područja kako u Hrvatskoj tako i u svijetu. Ekoturisti su turisti koji imaju probuđenu svijest o očuvanju okoliša te na svojim putovanjima nastoje smanjiti otpad i boraviti u skladu s prirodom i lokalnom tradicijom. Nije zanemariva ni činjenica da ekološki turisti nisu sezonce već da dolaze u sva četiri godišnja doba te troše više novca od običnih turista, što je benefit za povećanje prihoda od turizma posebice u siromašnijim destinacijama. Hrvatska je raj za ekološke turiste jer osim bogate i netaknute prirode obiluje i kulturnom baštinom. No činjenica je da ekoturizam kao takav ima i pozitivne i negativne strane, te osim gore navedenih benefita npr. velikim razvojem ekoturizma može doći do devastacije prirodnog bogatstva.

Može se zaključiti da je ovim radom dokazana temeljna hipoteza koja kaže da Primjena ekološkog turizma utječe na rast turizma, što je potvrđena u brojnim istraživanjima i analizama turističkog prometa destinacija te je detaljno obrazloženo u ovome radu. Dokazana je i pomoćna hipoteza koja kaže da Nacionalni park Brijuni uspješno prati nove trendove u turizmu, što smo u radu i potvrdili tijekom analize poslovanja nacionalnog parka. Isto tako dokazana je i druga pomoćna hipoteza koja kaže da je Nacionalni park Brijuni pozitivan primjer ekološkog turizma u RH.

SAŽETAK

Turizam se kroz povijest razvijao u skladu s društvenim napretkom pri čemu su bitnu ulogu imale industrijalizacija, urbanizacija i tehnološki napredak. Turizam je društveni, kulturni i ekonomski fenomen koji uključuje kretanje ljudi u zemlje ili mjesta izvan njihovog uobičajenog okruženja zbog osobnih ili poslovnih razloga.

Jedna od prvih definicija ekoturizma nastala je 1987.godine, a meksički arhitekt Caballos-Lascaurin ekoturizam je definirao kao: „Putovanje u relativno netaknutu i nezagađenu prirodu sa specifičnim ciljevima kao što su učenje, uživanje i divljenje okolišu, biljkama i životinjama kao i prošlom i postojećem kulturnom nasljeđu određenog područja.“ Sudionik ekoturizma, odnosno ekoturist najčešće je osoba u potrazi za mjestima koje čovjek nije transformirao ili ih je samo djelomično transformirao i pritom je nagrađen osjećajem da doživljava jedinstvenu i neponovljivu situaciju kroz zaštitu, pomoć i očuvanje ekološkog integriteta nekog područja.

Turizam je postao jedan od faktora koji najviše utječu na kvalitetan prostor često i ekološki najosjetljiviji. Pozitivni utjecaji razvoja turizma na okoliš odnose se na oblike turizma koji se razvijaju upravo sukladno zaštiti i očuvanju prirodnih resursa. Turizam ima i negativan utjecaj na prirodne resurse koji se širenjem turizma oštećuju i uništavaju. Ekološka područja odnose se na osjetljiva područja koja zahtijevaju visoku razinu zaštite u kojoj nije dopušteno funkcionalno korištenje tim područjem, a funkcionalna područja predstavljaju područja u kojima je do određene razine (ovisno o kojem je području riječ) dopušteno rekreacijsko korištenje područjem.

NP Brijuni je sasvim sigurno specifičan po mnogočemu; od slojevite i bogate povijesti i razvoja otočja do ekoloških interakcija koje se još i danas odvijaju na ovim prostorima. Nacionalni park Brijuni posjećuju razni tipovi gostiju od onih koji tamo provedu tek nekoliko sati, gosti hotela koji se zadržavaju po nekoliko dana i nautičari koji dolaze svojim plovilima. Oglašavanje u zemlji i inozemstvu, slanje newslettera te sponzorirane reportaže važan su dio promidžbe. Veliki značaj se pridaje tiskanju promotivnih materijala (letci, prospekti, brošure, knjige).

Ključne riječi: turist, eko turist, ekologija, održivi turizam, održivo upravljanje destinacijom, uključivanje lokalne zajednice u turizam i ekologiju, NP Brijuni.

SUMMARY

Throughout history, tourism has developed in accordance with social progress, where industrialization, urbanization and technological progress played an important role. Tourism is a social, cultural, and economic phenomenon that involves the movement of people to countries or places outside their usual environment for personal or business reasons.

One of the first definitions of ecotourism was created in 1987, and the Mexican architect Caballos-Lascaura defined ecotourism as: "Traveling to relatively untouched and unpolluted nature with specific goals such as learning, enjoying and admiring the environment, plants and animals as well as the past and the existing cultural heritage of a certain area." A participant in ecotourism, i.e., an ecotourist, is most often a person in search of places that have not been transformed by man or only partially transformed, and is rewarded with the feeling of experiencing a unique and unrepeatable situation through the protection, assistance and preservation of the ecological integrity of a areas.

Tourism has become one of the factors that have the greatest impact on the quality of space and is often the most environmentally sensitive. The positive impacts of tourism development on the environment refer to forms of tourism that are developed precisely in accordance with the protection and preservation of natural resources. Tourism also has a negative impact on natural resources, which are damaged and destroyed by the expansion of tourism. Ecological areas refer to sensitive areas that require a high level of protection in which functional use of the area is not allowed, and functional areas represent areas in which recreational use of the area is allowed up to a certain level (depending on the area in question).

NP Brijuni is certainly specific in many ways; from the layered and rich history and development of the islands to the ecological interactions that still take place in these areas today. Brijuni National Park is visited by various types of guests, from those who spend only a few hours there, hotel guests who stay for a few days, and boaters who come with their boats. Advertising in the country and abroad, sending newsletters and sponsored reports are an important part of publicity. Great importance is attached to the printing of promotional materials (leaflets, prospectuses, brochures, books).

Keywords: tourist, eco-tourist, ecology, sustainable tourism, sustainable destination management, involvement of local community in tourism and ecology, Brijuni National Park.

Literatura

Knjige:

1. Klarić, Z., Gatti, P. (2006) Hrvatski turizam - Plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb
2. Črnjar, M.(2002) Ekonomika i politika zaštite okoliša, Rijeka
3. Demonja, D., Ružić P.(2010) Ruralni turizam u Hrvatskoj, Meridijani, Zagreb
4. Vidaković,P.(2003) Nacionalni parkovi i zaštićena područja u Hrvatskoj, Nakladnik, Zagreb
5. Bilen, M. (2011.) Turizam i okoliš, Zagreb: Mikrorad.
6. Črnjar, M., Črnjar, K. (2009.) Menadžment održivog razvoja, Rijeka: Sveučilište u Rijeci
7. Vidaković, P. (2003.) Nacionalni parkovi i zaštićena područja u Hrvatskoj, Zagreb: Fond za stipendiranje mladih za zaštitu prirode i turizm
8. Vukonić, B., Keča, K. (2001.) Turizam i razvoj – pojam, načela, postupci, Zagreb: Ekonomski fakultet i Mikrorad.
9. Geić S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu, Split, 2011. 7. Gržinić,J.,Međunarodni turizam,Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zelina d.d., Pula, 2014.
10. Kušen, E., Ekoturizam i održivi razvoj turizma”, Školska knjiga, Zagreb, 2002
11. Pančić Kombol, T., Selektivni turizam: Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, TMPC Sagena, Zagreb, 2000.
12. Ružić, P., Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, 2009.
13. Ružić, P., Ruralni turizam Istre, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, 2011.

Znanstveni radovi

1. Klarić, Z., Gatti, P. (2006.) „Ekoturizam“, u: S. Čorak, V. Mikačić (ur.) Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Zagreb: Institut za turizam, str. 149–165.

2. Ojurović, J. (2017.) Uloga i značaj ekoturizma u turizmu Republike Hrvatske, diplomski rad, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“ Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Pula.
3. Rudan, E. (2012.) „Uloga lokalnog stanovništva u razvoju turizma destinacije“, Tranzicija, sv. 14 (29): 58–67
4. Telišman-Košuta, N., Čorak, S., Tomljenović, R., Horak, S., Marušić, Z., Ivandić, N., Kunst, I., Sever, I., Klarić, Z., Krešić, D., Vrdoljak-Šalamon, B., Boranić-Živoder, S., Skoko, B. (2012.) Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Izvještaj 9. Marketing koncepcija turističkog razvoja, Zagreb: Institut za turizam

Internetski izvori:

1. Miščančuk, T. (2014.) U zaštićenim prirodnim parkovima porast posjećenosti, prihoda i ulaganja, Poslovni dnevnik, <http://www.poslovnih.hr/hrvatska/u-zasticenim-prirodnim-parkovima-porast-posjecenosti-prihoda-i-ulaganja-270854> (datum objave: 7. svibnja 2023.)
2. Natura 2000 (2017.), Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/odrzivo-koristenje-prirodnih-dobara-iekoloska-mreza/ekoloska-mreza/natura-2000> (datum objave: 12. lipnja 2023.).
3. Održivi turizam, Održivi turizam u Hrvatskoj, <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx> (stranica posjećena: 3. lipnja 2023.).
4. Zakon o zaštiti okoliša (2019.)
5. Zakon o zaštiti prirode (2020.)
6. Ministarstvo turizma RH, Strategija razvoja turizma RH do 2020.g. <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategija-turizam-2020-veljaca2013.pdf>, 12.06.2023.
7. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu1065/djelokrug-4925/zastita-prirode/ekoloska-mreza-natura-2000/ekoloskamreza-natura-2000-u-republici-hrvatskoj/1211>, 13.06.2023.

8. Nacionalni parkovi, <http://www.zaštita-priode.hr/>, (Preuzeto: 20.06.2023.)
9. Novi trendovi u turizmu, www.masmedia.hr, (Preuzeto: 27.06.2023.)
10. Održivi turizam, <http://www.odrzivi.turizam.hr/>, (Preuzeto: 15.06.2023.)
11. NP Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/hr/o-nama/dokumenti-i-izvjesca>, 28.06.2023.